

Evaluering af undervisning og underviseres kompetencer inden for iværksættere/innovation ved de videregående uddannelsesinstitutioner

Af Majbritt Rostgaard Evald og Anne Kirketerp
April 2006

Iværksætterakademiet IDEA
Engstien 1
6000 Kolding

www.idea-denmark.dk

Indholdsfortegnelse

1. Forord

2. Hovedresultater

3. Fokus og formål med evalueringen

4. Analyse af evalueringer af danske uddannelsesinstitutioner hidtil

5. Underviseres og fagpersoners kompetencebehov på området iværksætter/innovation

5.1. Metodiske overvejelser

5.2. Undervisning og undervisningsprægede aktiviteter

5.3. Undervisningsformer

5.4. Ledelsesmæssig opbakning

5.5. Rådgivning og hjælp til studerende

5.6. Evaluering af undervisning

5.7. IDEA tilbud

5.8. Opsamling på evalueringens resultater samt konkrete anbefalinger

6. Iværksætter/innovation i humanistiske uddannelser? -konkrete forslag til hvordan gåden kan knækkes

7. Litteraturliste

Appendiks:

1. Spørgeskema til evaluering af underviseres og fagpersoners kompetencebehov i forhold til iværksætter/innovation.
2. Entydige svar til "Ledelsesmæssig opbakning" opgjort på institutionsniveau.
3. Entydige svar til "Rådgivning og hjælp til studerende" opgjort på institutionsniveau.

1. Forord

IDEA har til formål at fremme undervisningen i innovation/iværksætteri ved de videregående uddannelsesinstitutioner. Der skal undervises mere og bedre på fagområdet. Det indebærer at fagområdet skal opprioriteres, at der skal udvikles nye undervisningsmetoder, at lærerne skal (efter)uddannes, og at uddannelsesinstitutionerne skal arbejde tættere sammen med det omgivende samfund, ikke mindst virksomheder og iværksættere. Der skal både undervises *om* fagområdet og trænes *i* hvordan man i praksis griber entreprenante og innovative processer an, hvilket kræver et opgør med de traditionelle måder, der især på universiteterne undervises på.

For at IDEA kan opfylde sit formål er der brug for at gøre status over, hvor langt vi allerede er nået i Danmark. Hvor meget undervises der allerede i fagområdet? Hvordan undervises der? Hvor kompetente er lærerne? Bakker ledelserne op? Og hvilke nye uddannelsesiltag synes lærere og ledelser der er brug for?

Denne evaluering er et forsøg på at gøre status, inden IDEA for alvor går i gang med sin indsats. Vi skal kende manglerne og hullerne i systemet før vi kan forbedre det. Denne viden kan vi kun i begrænset omfang få via eksisterende data fra offentlige registre og institutionernes egne data. Især er det vigtigt at underviserne hjælper til med at skabe klarhed over, hvordan undervisningen rent faktisk foregår og hvad der undervises i. Derfor har vi udarbejdet et spørgeskema, som 148 undervisere og fagpersoner har udfyldt. Metoden er naturligvis ikke fejlfri, så vi supplerer også med andre data og kvalitativ metodik. Men ingen registrering af det eksisterende kan sige os noget sikkert om den virkelighed, der kunne være. Underviserne kan kun i begrænset omfang give os indsigt i, hvorledes de metoder, der stort set ikke bruges i dag, ville virke hvis de blev brugt. På den anden side er en sådan evalueringsevne bedre end slet intet at foretage sig. Det ville svare til at skyde på mål med bind for øjnene.

Resultaterne viser, at der stadig er lang vej igen før vi i Danmark underviser tilstrækkeligt og med hensigtsmæssige metoder på fagområdet ved landets universiteter, CVU'er og erhvervsakademier. Og trods ledelsernes generelle velvilje mangler der fortsat ledelsesmæssigt fokus og eksplicite mål og strategier. Desuden er der fortsat betydelig modstand mod fagområdet fra nogle underviseres side. Det er også tydeligt, at der er brug for og basis for nye efteruddannelsesiltag rettet mod underviserne – lige fra kortvarige opkvalificeringsforløb over en diplomuddannelse til en engelsksproget masteruddannelse tilrettelagt på internationalt niveau med deltagelse af såvel danske som udenlandske lærere. Så der er nok at tage fat på for IDEA og de ministerier, der har ansvaret for at forbedre situationen, så vi i Danmark kommer på højde med de bedste lande også på dette område.

Stor tak til de mange undervisere, studieleder og institutionsledere, der tog sig tid til at svare på spørgeskemaet og vores telefoniske henvendelser. Vi ved godt, det ikke er særlig sjovt at udfylde skemaer, men det er nu nødvendigt en gang imellem. Også tak til underviserne ved CVU Sønderjylland, der deltog i et fokusgruppeinterview for at klargøre deres modstand mod den terminologi og metodik, vi anvendte. Som rapportens sidste afsnit viser fik vi på denne måde mere indsigt i de synsvinkler, der hersker inden for det pædagogiske og humanistiske område.

En særlig tak til adjunkt Majbritt Rostgaard Ewald, der blev sat til den vanskelige opgave med at indkredse feltet og 'plage' travle interviewpersoner med skemaer og interviews. Også tak til IDEAs ph.d. studerende Anne Kirketerp, der hjalp til med fokusgruppeinterviewet og rapportens sidste kapitel.

Torben Bager
Direktør for Iværksætterakademiet IDEA

2. Hovedresultater

Resultaterne fra evalueringen peger på, at:

- der i mange forskellige sammenhænge sættes fokus på iværksætter/innovation på de enkelte uddannelsesinstitutioner. Dette er et positivt resultat, idet resultatet underbygger indtrykket af, at iværksætter/innovation er et langt mere integreret emne på uddannelsesinstitutionerne end hvad der typisk opnås af at gennemse lister over hele fag, moduler eller kurser med specifik fokus på enten iværksætter eller innovation.
- undervisere og fagpersoner generelt er positive over for mange andre emner i forhold til området iværksætter/innovation end hvad de hidtil har undervist i. Der er således mulighed for at etablere flere selvstændige fag eller uddannelsesforløb baseret på iværksætter/innovations-relaterede emner.
- det pædagogisk innovative niveau i undervisningen og gennemførelsen af relaterede aktiviteter har potentiale for at blive bedre i fremtiden. Der er således lagt op til at ledelserne rundt omkring på de enkelte uddannelsesinstitutioner tager fat på problematikken og giver undervisere og fagpersoner mulighed for at forbedre sig på dette område. Et område som højst sandsynligt vil have en afsmittende effekt på studerendes motivation til at stifte bekendtskab med området iværksætter/innovation undervisningsmæssigt.
- området iværksætter/innovation har ledelsernes bevågenhed i et vist omfang. Der er dog langt fra at tale om potentialet for området til at implementere konkrete tiltag. Det er de færreste af underviserne, der giver udtryk for, at området prioriteres specielt af deres ledelser, og at der afsættes ekstra ressourcer af til området. Det er således stadig de færreste uddannelsesinstitutioner som decideret har udformet fremtidige planer for hvordan undervisningen i iværksætter/innovation skal udformes, og hvilke kompetencer underviserne i denne henseende skal rumme.
- næsten ingen uddannelsesinstitutioner hidtil har taget konsekvensen af, at der undervises i iværksætter/innovation og etableret forskellige ordninger, der kan understøtte studerende, der har fået en god idé eller er interesseret i iværksætter. Det er således et oplagt område at tage fat på, hvis de enkelte uddannelsesinstitutioner ønsker at klæde deres studerende bedre på til mødet med iværksætter/innovation.
- evalueringer af undervisning i iværksætter/innovation foretages på meget traditionel vis. Evalueringen foretages fortrinsvis af de studerende, hvilket langt fra er overraskende. Det er dog oplagt at tage fat i andre feedback-kilder på undervisningen i iværksætter/innovation, idet området kraftigt lægger op til en tæt relation til uddannelsesinstitutionernes omkringliggende omgivelser.
- undervisere og fagpersoner foretrækker at få mere viden eller flere kompetencer inden for områder, såsom entreprenant ledelse/innovationsledelse, innovativ pædagogik, intraprenørskab og spin-off processer, virksomhedsopstart, vækstprocesser samt netværkssamarbejde og frie agenter. Endvidere viser forespørgslen på hvordan et eventuelt efteruddannelsesforløb, skal organiseres, at undervisere og fagpersoner klart har præferencer for et uddannelsesforløb afviklet som hele undervisningsdage over ½-1 år.

3. Fokus og formål med evalueringen

Den evaluering IDEA foretager af sine medlemsinstitutioner inden for uddannelsesområdet, der dækker erhvervsakademier, CVU'er og Universiteter, skal afdække:

- **underviseres og fagpersoners kompetencer inden for området iværksætter/innovation.** Denne del af evalueringen er rettet mod de undervisere og fagpersoner på uddannelsesinstitutionerne, som enten underviser, eller har undervist i iværksætter/innovation (gælder hele fag og fagelementer). Data til denne del af evalueringen vil blive indsamlet via et elektronisk spørgeskema.
- **uddannelsesinstitutionernes strategier og handlingsplaner inden for området iværksætter/innovation.** Denne del af evalueringen er også rettet mod IDEA-kontaktpersonerne, og i de tilfælde hvor de ikke kan være behjælpelige kontaktes den øverste ledelse på uddannelsesinstitutionerne, hvor viden om hvilke strategiske tiltag, der præger området iværksætter/innovation, er placeret. Data til denne del af evalueringen vil fortrinsvis blive indsamlet elektronisk via email-korrespondance.

De to undersøgelser vil i gennemgangen af evalueringens resultater blive præsenteret samlet.

Formålet med evalueringen:

Formålet med den evaluering IDEA foretager af sine medlemsinstitutioner inden for uddannelsesområdet er at få et nuanceret billede af, hvordan der konkret arbejdes med området iværksætter/innovation på de enkelte institutioner. Ud fra evalueringen vil det være muligt for IDEA at få et indtryk af hvilke styrker og svagheder, der præger de enkelte uddannelsesinstitutioner inden for området iværksætter/innovation, og her ud fra udarbejde konkrete tilbud (efteruddannelsestilbud, kurser, workshops etc.), der tager vare på især svaghederne. Det er dermed forhåbningen, at IDEA kan bidrage til at sikre højere kvalitet og større bredde inden for området iværksætter/innovation, både hvad angår de undervisningstiltag de enkelte uddannelsesinstitutioner udbyder, og den undervisning, fagligt som pædagogisk, den enkelte underviser kører.

Forpligtet til at vise fremskridt:

Foruden at IDEA ønsker at bakke de uddannelsesinstitutioner op, der er medlem af IDEA, i deres bestræbelser på at indarbejde området iværksætter/innovation i større grad i forskellige undervisningssituationer, har IDEA og medlemsinstitutionerne også forpligtet sig til, at der sker en udvikling på området. Konkret har alle medlemsinstitutioner accepteret, at de skal arbejde på at opnå:

Tabel 1: IDEA konsortiets indsatsområder for perioden 2005-2008.

Indsatsområder	2005	2008
1. Mål for uddannelser. Procent af uddannelser, der har formuleret mål inden for innovation og iværksætteri.	10 %	80 %
2. Obligatoriske og valgfrie fag. Andelen af uddannelser, hvor der er tilbud om obligatoriske og valgfrie fag inden for innovation og iværksætteri.	10 %	80 %
3. Kurser og deltidsuddannelser. Andel institutioner, der i det pågældende år har gennemført efteruddannelsesforløb inden for innovation og iværksætteri.	10 %	75 %
4. Innovationsstrategi. Andel institutioner, der har formuleret en strategi inden for innovation og iværksætteri.	30 %	100 %
5. Erfaringsudveksling.	Løbende	Løbende
6. Iværksætterbarometer	Udvikling	Måling

Note: Indsatsområderne er taget fra IDEAs konsortieansøgning 2004, side 53.

Specielt er punkt 1 og 4 af særlig interesse i denne evaluering, idet evalueringen giver et konkret billede af hvor uddannelsesinstitutionerne står mht. til at formulere mål og strategier for området iværksætteri/innovation. De andre målsætninger vil dog også blive berørt i afsnittet hvor evalueringsresultaterne opsamles, sådan at niveauet for 2005 bliver klarlagt. Dermed er der lagt op til en gen-evaluering i 2008, for at se, om de forskellige indsatsområder er blevet fuldført.

Definitionen af iværksætteri/innovation:

I det spørgeskema, der blev sendt ud til undervisere og fagpersoner, blev termerne iværksætteri/innovation kort beskrevet, for at understrege den vinkel IDEA anlægger på emnet. Således blev det skrevet, at iværksætteri/innovation både kan forstås som:

- 1) opstart/vækst af nye virksomheder/organisationer, og/eller
- 2) radikal innovation i eksisterende offentlige, frivillige og private virksomheder/organisationer.

Todelingen skal således illustrere, at undervisning inden for området både kan indeholde iværksætter- og/eller innovationselementer. Der tages således ikke stilling til, hvorledes de to elementer vægtes i forhold til hinanden. Dermed er det også relevant at forstå undervisning i iværksætteri/innovation som omfattende følgende elementer¹:

- *Innovativ undervisningsmetode*, hvor underviseren anvender en fagdidaktik, der på samme tid styrker den studerendes faglige kompetencer og evnen til innovativ anvendelse af fagligheden.
- *Undervisning i innovation*, hvor de studerende skal tilegne sig kompetencer inden for innovationsprocesser samt organisering og arbejdsformer mv., der understøtter innovation.
- *Iværksætterundervisning*, hvor de studerende skal tilegne sig kompetencer inden for områder, der har relevans ved start og drift af egen virksomhed: Forretningsplanlægning, markedsanalyse, marketing, ledelse etc.

¹ De tre følgende punkter er taget fra Undervisningsministeriets rapport om "Entreprenørskab i de videregående uddannelser: Innovation og iværksætteri på KVU og MVU" fra 2006.

4. Analyse af evalueringer af danske uddannelsesinstitutioner hidtil

Da IDEA langt fra er den eneste aktør i Danmark, som har forsøgt eller stadig forsøger at opnå et billede af, hvordan iværksætteri/innovation kommer til udtryk i uddannelsessystemet vil der i det følgende blive set nærmere på hvilke data, der allerede eksisterer på området. De undersøgelser, der hidtil er foretaget på området omfatter fortrinsvis universiteter, men også en nyere undersøgelse af CVU'er og Erhvervsakademier vil blive gennemgået, for at give et rids af, hvad uddannelsessystemet udbyder af iværksætterrelaterede fag/kurser.

I første omgang tages der afsæt i to danske benchmark analyser, som for det første sammenligner få danske universiteters aktiviteter på området iværksætteri med udenlandske universiteters, og for det andet, sammenligner samtlige danske universiteters iværksætterrelaterede aktiviteter med hinanden.

Dernæst tages der udgangspunkt i en undersøgelse, som viser hvilket behov der er for iværksætterrelaterede uddannelser på de korte og mellemlange videregående uddannelser.

Iværksætteri på udvalgte universiteter i Danmark:

Flere instanser har de forgangne år set nærmere på, hvordan uddannelsessystemet skaber bedre rammebetingelser for iværksættere (GEM 2001; FORA 2003). Som en af de større satsninger skal nævnes Erhvervs- og Byggestyrelsens iværksætterindeks, som tegner et billede af, hvordan vilkårene er for iværksættere i Danmark (Iværksætterindeks 2004). Blandt andet ses der nærmere på uddannelsessystemet, fordi de uddannelsesinstitutioner, som tager del i undervisning i og om iværksætteri, for det første påvirker studerende positivt ved, at de formidler en række relevante kompetencer i og om iværksætteri. For det andet påvirkes også det omkringliggende samfund positivt via undervisning i iværksætteri, idet en iværksætterkultur styrkes. Endeligt for det tredje påvirkes den regionale erhvervsudvikling, idet undervisning i iværksætteri har en afsmittende positiv effekt på de omkringliggende virksomheder (Baggrundsrapport for Iværksætterindeks 2004: 5).

Metoden bag Iværksætterindekset er en international makroorienteret benchmark-analyse (Finansministeriet 2000), hvor 7 danske universiteter sammenlignes med henholdsvis 10 højtrangerede amerikanske og 10 højtrangerede canadiske universiteter. Konkret er universiteterne blevet sammenlignet på, hvor mange studerende der tager fag i iværksætteri, og universiteternes udbud af fag og andre aktiviteter på området iværksætteri.

Tallene fra benchmark undersøgelsen skal dog tolkes med forsigtighed. For det første, er de universiteter i USA og Canada, der har den største aktivitet inden for iværksætteri udvalgt. En række andre universiteter i USA og Canada har langt færre studerende, der tager fag i iværksætteri. De danske universiteter sammenlignes således med cremen af universiteter, der har fokus på området iværksætteri. Der er dog stadig langt fra de bedste danske til de bedste amerikanske og canadiske universiteter. For det andet, er der flere danske universiteter, som ikke har en teknisk og merkantil profil. Fx har Århus Universitet hverken handelshøjskole eller tekniske discipliner at byde på. Til sammenligning har IT-universitetet, Danmarks Tekniske Universitet og handelshøjskolerne i København og Århus flere udbudte fag og kurser i iværksætteri, fordi tekniske og merkantile fag umiddelbart er et mere oplagt udgangspunkt for virksomhedsopstart end flere humanistiske og naturvidenskabelige fag (Iværksætterbarometer 2005).

Selvom tallene på hvor mange studerende der tager fag i iværksætteri skal tolkes med forsigtighed, giver benchmark-undersøgelsen et indblik i, at væsentlig flere studerende både i USA og Canada tager fag i iværksætteri end i Danmark. Især er dette tilfældet ved handelshøjskoler (Business Schools) i USA og Canada. Den handelshøjskole i USA, hvor flest studerende får kendskab til iværksætteri, er på Marshall School of Business ved University of Southern California, hvor det er obligatorisk at tage et fag i iværksætteri for alle studerende. I

Canada kommer godt 20 % af de studerende på Business School ved University of British Columbia i berøring med fag i iværksætteri. Der er således tale om, at knap så mange studerende i Canada bliver præsenteret for iværksætteri som i USA, men sammenlignes der med danske handelshøjskoler, er forskellen stadig udpræget. Se nedenstående tabel for de 7 udvalgte danske universiteter, hvor antallet af studerende der tager fag i iværksætteri er oplyst:

Tabel 2: Antal studerende ved 7 udvalgte danske universiteter der tager fag i iværksætteri.

Handelshøjskolen i København	3 %
Handelshøjskolen i Århus	3 %
Aalborg Universitet	2-3 %
Århus Universitet	1 %
Danmarks Tekniske Universitet	1 %
Syddansk Universitet	1 %
Københavns Universitet	-

Note: Tabellen er baseret på oplysninger fra Iværksætterindeks 2004: 55.

De danske universiteter, der medvirker i undersøgelsen, er valgt ud fra det kriterium, at de skal udbyde mindst et fag, hvor iværksætteri er hovedfokus. Udvælgelsen er sket på baggrund af en undersøgelse foretaget af Erhvervs- og Boligstyrelsen (2003).

De lave procenttal, selv for universiteter som udbyder tekniske og merkantile fag, viser klart, at ikke mange studerende får stiftet bekendtskab med iværksætterområdet.

Hvad antallet af udbudte fag angår, er resultaterne fra benchmark undersøgelsen heller ikke for gode. Igen rangerer de fleste af de danske universiteter lavest, når de sammenlignes med amerikanske og canadiske universiteter. Det er således ikke uden grund at en tidligere GEM (Global Entrepreneurship Monitor) rapport fra 2001, gjorde det danske uddannelsessystem opmærksom på, at der ikke udbydes nok kurser og fag i emnet iværksætteri.

Men hvad siger den mindre gruppe af studerende så til de fag i iværksætteri, som de danske universiteter udbyder? Dette spørges der ikke ind til i Iværksætterindeks 2004 eller i GEM rapporten fra 2001. I stedet kan Iværksætterbarometer 2005 fra Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling kaste lidt mere lys over denne side.

De studerendes oplevelse af iværksæterniveauet på de danske universiteter:

Også i Iværksætterbarometer 2005 er det formålet at klarlægge i hvor høj grad uddannelsesinstitutionerne er gode til at klæde potentielle iværksættere blandt de studerende på til livet som selvstændige. Best practice måles på to parametre som henholdsvis tager fat på de 12 danske universiteters indsats over for de studerende i form af 1) generel inspiration, og 2) udbudte fag og kurser i og om emnet iværksætteri.

Resultaterne viser generelt, at de studerende i stigende grad oplever, at universiteterne inspirerer til iværksætteri. Samtidig oplever de studerende også, at udbuddet af iværksætterrelaterede fag og kurser til en vis grad er vokset. Men der store forskelle mellem de 12 danske universiteter.

Iværksætterbarometer 2005 undersøgelsen er således på flere punkter identisk med de oplysninger som Iværksætterindekset 2004 har oparbejdet. Som det er tilfældet ved Iværksætterindeks 2004 kan det også tolkes i iværksætterbarometer 2005, at der er forskel

på, om universiteterne har en merkantil og teknisk profil eller ej. Denne tendens underbygges også af DVCA's uddannelsesudvalg, som i 2003 og 2005 foretog en kortlægning af danske universiteters uddannelsesstilbud i iværksætteri. Tendensen kan skyldes, at der er større tradition for at udbyde iværksætterrelaterede fag og kurser inden for dette område end inden for naturvidenskabelige og humanistiske retninger. Men forskellen kan også forklares med, at målingerne i iværksætterindeks 2004 og iværksætterbarometer 2005 fokuserer for ensidigt på emnet iværksætteri, mens nogle af de fag og kurser, der udbydes på naturvidenskabelige og humanistiske retninger er kendetegnet ved at fokusere på de studerendes generelle evner til at innovere, tænke anderledes og kreativt. De nævnte undersøgelser kan således være biased ved kun i snævert forstand at fokusere på, hvem af de studerende der kan motiveres til at starte op for dem selv, mens et bredere sigte om at gøre såvel potentielle lønmodtagere, som selvstændige i stand til at tænke kreativt og løse problemer opfindsomt kommer i baggrunden. Hvis dette perspektiv blev anlagt på de fag/kurser universiteterne udbyder, ville resultaterne muligvis se noget anderledes ud.

Dette giver resultaterne fra en undersøgelse, der er foretaget af en forskergruppe ved Århus Universitet fx et billede af (Pile-gruppen 2005). I undersøgelsen sætter forskergruppen ikke bare fokus på den formaliserede undervisning, men inddrager også aktiviteter, der rækker udover universiteternes rammer og derfor ikke lader sig indfange af universiteternes ECTS-berettiget fagudbud. Fire universiteter undersøges nærmere, hvilke er Syddansk Universitet, Ålborg Universitet, Københavns Handelshøjskole og Handelshøjskolen i Århus.

Det konkluderes således i modsætning til de mange andre undersøgelser, der indtil videre er blevet præsenteret, at de fire universiteter har gang i betydelige aktiviteter inden for iværksætteri/innovation. En række nye kurser og linier er kommet til de seneste år, samtidig med, at innovationsaspektet indarbejdes på den måde megen undervisning vinkles på. Undersøgelsen forholder sig dog kritisk overfor de metoder, der tages i brug, og slutter med at stille spørgsmålet, om der er behov for at en ny pædagogisk praksis skal udvikles i undervisningsøjemed.

Konkret forsøges dette spørgsmål at blive besvaret i IDEA evalueringen, som gennemgås i de følgende afsnit.

Fag/kurser i iværksætteri/innovation udbudt på CVU og Erhvervsakademi-niveau.

En arbejdsgruppe nedsat af undervisningsministeriet har i løbet af 2005 (Undervisningsministeriet 2006) undersøgt hvilke uddannelser, der udbydes inden for innovation og iværksætteri² på CVU'erne og Erhvervsakademierne i Danmark og hvad indholdet af disse er.

I lighed med Pile-gruppen har arbejdsgruppen således arbejdet med en bredere forståelse af iværksætteri end hvad der hidtil har været den gængse forståelse, når universiteters udbud inden for iværksætteri er blevet kortlagt. Argumentationen for at forstå iværksætteri bredere end blot at opstarte en ny selvstændig virksomhed, er at evnen til at se muligheder, at skabe nyt og til at erkende og udnytte værdien af nyskabelse skal ind overalt. Det vil sige, at det ikke kun er den private sektor som er aftagere af studerende, der modtager undervisning i iværksætteri/innovation, det er den offentlige sektor og den frivillige sektor også.

Selvom denne bredere forståelse er anlagt i undersøgelsen, viser resultaterne dog stadig, at der kun udbydes ganske få uddannelser rettet specifikt mod iværksætteri/innovation og ganske få iværksætteri/innovations relaterede uddannelser. Udbudet af fag, særligt inden for KVVU og MVU, er koncentreret på merkantile, økonomiske og til dels tekniske uddannelser.

² Arbejdsgruppen har valgt at arbejde med termen "entreprenørskab" som et samlende begreb for de forskellige tiltag, der foregår inden for CVU'erne og Erhvervsakademierne. Konkret dækker entreprenørskabsbegrebet over aspekter såsom 1) innovation, 2) intraprenørskab og 3) iværksætteri.

Pædagogiske og sundhedsfaglige uddannelser mangler fag som fokuserer på både iværksætteri og innovation. Det konkluderes endvidere, at antallet af studerende som modtager denne type undervisning er lav i forhold til den samlede bestand af studerende.

En af årsagerne til, at der ikke udbydes flere fag/kurser i iværksætteri/innovation mener arbejdsgruppen skyldes, at de fleste fag/kurser der udbydes inden for området ikke er dækket af taxametre, og dermed heller ikke medregnes i de studerendes og undervisernes arbejdstid. Incitamentet for at gøre en ekstra indsats på området er dermed lav.

I det følgende tages der fat på de opnåede resultater fra den evaluering IDEA har gennemført.

5. Underviseres og fagpersoners kompetencebehov i forhold til iværksætter/innovation

I det følgende afdækkes de resultater der er opnået i forhold til underviseres og fagpersoners kompetencer inden for området iværksætter/innovation. Men før resultaterne fra evalueringen præsenteres, gennemgås undersøgelsens metodiske design.

5.1. Metodiske overvejelser:

Målgruppen for evalueringen er den kernegruppe af undervisere og/eller fagpersoner (studeledere/uddannelsesansvarlige), som inden for de seneste år enten har undervist i iværksætter/innovation³, og/eller har faglig indsigt i de processer iværksætter/innovation indbefatter, og/eller har været involveret i aktiviteter, der sætter fokus på iværksætter/innovation. For at identificere de rette undervisere og fagpersoner blev en række IDEA kontaktpersoner kontaktet via e-mail og telefon, idet formodningen var, at de ville være i stand til at identificere den kernegruppe af undervisere og/eller fagpersoner, som er involveret i området på de enkelte uddannelsesinstitutioner. IDEA modtog således e-mail-adresser på:

- fastansatte undervisere
- fagpersoner (studeledere/uddannelsesansvarlige)
- eksterne undervisere

For at hjælpe kontaktpersonerne i arbejdet med at identificere relevante undervisere og fagpersoner fik kontaktpersonerne på forhånd tilsendt en liste over potentielle undervisere og fagpersoner. Listen var kommet IDEA i hænde ved en tidligere lejlighed i sommeren 2005, hvor de forskellige uddannelsesinstitutioner skulle give feedback på, hvilke personer på de forskellige uddannelsesinstitutioner, der kunne være interesserede i IDEA aktiviteter. Ved at sende listen til kontaktpersonerne, var det håbet, at deres arbejdsbyrde blev lettet, så der var større sandsynlighed for at få en korrigeret og suppleret liste tilbage.

På denne vis blev en liste på 242 potentielle respondenter genereret, hvoraf de 37 ikke mente at spørgeskemaet var relevant for dem at besvare. Disse blev derfor slettet fra undersøgelsen. Ud af i alt 205 respondenter, som fik chancen for at deltage i spørgeskemaet, valgte 148 respondenter at udfylde spørgsmålene. Svarprocenten kom således op på 72%, hvilket må anses for at være et solidt grundlag at foretage analyser ud fra.

Tabel 3: Udvælgelsen af respondenter

Antal undervisere og fagpersoner som kunne være potentielle respondenter.	242
Antal undervisere og fagpersoner, hvor det ikke er relevant at besvare spørgeskemaet.	-37
Antal undervisere og fagpersoner, som fik tilbud om at deltage i spørgeskemaundersøgelsen.	205
Antal undervisere og fagpersoner, som valgte at udfylde spørgeskemaet.	148

³ Hovedreglen var, at underviserne som minimum skulle have undervist i et omfang der svarende til 10 katetertimer i det seneste år.

I alt fik de 30 uddannelsesinstitutioner, der er medlem af IDEA, mulighed for at medvirke i spørgeskemaundersøgelsen. Af disse medvirkede 9 ud af 10 universiteter i undersøgelsen, 7 ud af 9 CVU'er medvirkede, og de 11 Erhvervsakademier medvirkede alle. I alt fordeler respondenterne sig på følgende vis fordelt på de tre typer af uddannelsesinstitutioner.

Tabel 4: Tre typer af uddannelsesinstitutioner

	Respondenter	Procent
Universitet	57	38%
CVU	32	22%
Erhvervsakademi	59	40%
I alt	148	100%

Listen over deltagende universiteter, CVU'er og erhvervsakademier er oplyst nedenfor.

Universiteter:

Syddansk universitet
 Aalborg universitet
 Danmarks Pædagogiske Universitet
 Designskolen i Kolding
 Danmarks Tekniske Universitet
 Handelshøjskolen i Århus
 IT-Universitetet i København
 Roskilde Universitetscenter
 Århus Universitet

CVU'er:

CVU Midtvest
 Handels- og IngeniørHøjskolen
 IngeniørHøjskolen i København
 Ingeniørhøjskolen i Århus
 Ingeniørhøjskolen Odense Teknikum
 Kaospiloterne
 Vitus Bering

Erhvervsakademier:

CEU Kolding
 CEUS Handelsskolecenter
 Erhvervsakademiet Fyn
 Erhvervsakademi E55
 Erhvervsakademi Midtjylland
 Erhvervsakademi Nordøstjylland
 Erhvervsakademi Vest
 Erhvervsakademi Århus
 Syddansk Erhvervsakademi
 Nordjyllands Erhvervsakademi
 Niels Brock Copenhagen Business School

Bias i spørgeskemaundersøgelsen:

De undervisere og fagpersoner, som har medvirket i spørgeskemaundersøgelsen, er for størstepartens vedkommende tilknyttet fag/kurser, som har en merkantil og teknisk profil. Kun et fåtal er tilknyttet uddannelser inden for naturvidenskabelige og humanistiske retninger. Dette fremgår af opgørelsen over hvilke(n) uddannelse(r) undervisere og fagpersoner er tilknyttet på de enkelte uddannelsesinstitutioner. Denne skævvridning skyldes dels, at to

uddannelsesinstitutioner med en social- og sundhedsfaglig profil ikke medvirkede i undersøgelsen. Begrundelserne herfor var forskellige. Den ene deltog ikke i undersøgelsen, da tiltag inden for området iværksætteri/-innovation endnu ikke er implementeret i de enkelte uddannelser på uddannelsesinstitutionen. På den anden uddannelsesinstitution afviste en medarbejdergruppe at medvirke, da det var deres opfattelse, at spørgeskemaundersøgelsen ramte ved siden af den måde, de underviste på, hvor det innovative aspekt var indarbejdet som en pædagogisk tilgang, men ikke direkte i front som ved megen iværksætterundervisning inden for merkantile og tekniske fag. Deres syn på iværksætteri/innovation blev derfor blotlagt via et fokusgruppelinterview, som der refereres til i slutningen af denne rapport. Spørgeskemaundersøgelsens bias er således nødvendigt at holde sig for øje, så de resultater der nås frem til ikke anvendes over en bred kam af universiteter, CVU'er og erhvervsakademier.

Inspiration til temaer og spørgsmål i spørgeskemaet:

Til evalueringen af underviseres kompetencebehov på området iværksætteri/innovation er der hentet inspiration fra Iværksætterindekset (Erhvervs- og Byggestyrelsen, hovedrapport, 2004), som blandt andet sætter fokus på uddannelsessystemet, når de undersøger vilkårene for iværksættere i Danmark. Erhvervs- og Byggestyrelsens motivation for at se nærmere på de vilkår uddannelsessystemet byder iværksættere er:

....at der findes en sammenhæng mellem den førte uddannelsespolitik, og den aktivitet der foregår på iværksætterområdet. Det vil sige, at hvis Danmark udvikler gode uddannelsesmæssige rammebetingelser for iværksætteri, vil der også i fremtiden blive skabt mange iværksættere i landet.

Argumentationen bag iværksætterindekset er således, at de uddannelsesinstitutioner som tager del i undervisning i og om iværksætteri for det første påvirker studerende positivt ved at de formidler en række relevante kompetencer i og om iværksætteri. For det andet påvirkes også det omkringliggende samfund positivt via undervisning i iværksætteri, idet en iværksætterkultur styrkes. Endeligt for det tredje påvirkes den regionale erhvervsudvikling, idet undervisning i iværksætteri har en afsmittende positiv effekt på de omkringliggende virksomheder.

I evalueringen af undervisernes kompetencebehov tages der derfor udgangspunkt i iværksætter-indekset på sådan en måde, at der hentes inspiration i det omfang indekset giver mening for evalueringen af underviseres kompetencebehov i forhold til området iværksætteri/innovation. Til forskel fra iværksætterindekset, som udelukkende sætter fokus på universiteter, vil evalueringen sigte bredere på både erhvervsakademier, CVU'er og universiteter. Det vil sige, at der sættes fokus på, hvordan iværksætteri/innovation behandles på både korte, mellemlange og lange videregående uddannelser.

De fem dimensioner som er hentet ind fra iværksætterindekset til inspiration, og som anvendes i evalueringen af underviseres kompetencebehov omfatter undervisningstilbud, undervisningsformer, institutionelle karakteristika, relationer og evaluering (Erhvervs- og Byggestyrelsen, baggrunds-rapport, 2004).

Undervisningstilbud:

IDEA har interesseret sig for de undervisningstilbud, de forskellige uddannelsesinstitutioner udbyder på emnebasis, for at få et billede af hvor bredt favnende området iværksætteri/innovation dækkes. Derfor er undervisere og fagpersoner for det første blevet spurgt om hvilke ECTS berettigede emner de selv underviser i (gælder hele fag og faglige delelementer).

Her foruden har det også været vigtigt at få et billede af, hvilke ikke-ECTS berettigede aktiviteter undervisere og fagpersoner involverer sig i på de enkelte uddannelsesinstitutioner. Her tænkes blandt andet på forretningsplankonkurrencer såsom Young Enterprise, Venture Cup eller Gazelle spillet. Disse aktiviteter giver en indikation af potentialet for området iværksætter/innovation, idet jo flere studerende, der deltager her, jo flere er højst sandsynligt motiverede for at deltage i ECTS berettigede fag også.

Som det tredje punkt har det været vigtigt for IDEA at få en indikation af, hvilke undervisnings-tilbud inden for området iværksætter/innovation de enkelte undervisere og fagpersoner *ikke* mener at kunne dække med deres nuværende viden. Derfor er undervisere og fagpersoner også blevet spurgt om, hvilke emner de selv mener at være kompetente til at undervise i, og hvilke de ikke er. Ud fra ovenstående resultat vil IDEA forsøge at organisere en række kurser, som er møntet på de kompetencebehov undervisere og fagpersoner mener, der kan være behov for i fremtiden.

Undervisningsformer:

Undervisningsformer har været et centralt tema at få afdækket af IDEA, idet undervisning i iværksætter/innovation åbner op for andre måder at undervise på end hvad der traditionelt satses på i ECTS-berettiget undervisning. Derfor har det været nødvendigt at afdække, hvordan undervisere og fagpersoner underviser på nuværende tidspunkt på de enkelte uddannelsesinstitutioner, både når det gælder ECTS-berettiget undervisning og ikke-ECTS berettiget aktiviteter inden for området iværksætter/innovation.

Der til kommer, at det har været centralt at få et billede, af hvilke undervisningsformer og aktiviteter undervisere og fagpersoner mener, er med til at stimulere studerendes iværksætter- og innovationsevner. Derfor er der også blevet spurgt ind til kvaliteten i undervisningsformer og aktiviteter i denne henseende. Yderligere er undervisere og fagpersoner blevet spurgt om, i hvilket omfang de mener, at undervisning og aktiviteter der stimulerer de studerendes iværksætter- og innovationsevner bør styrkes på de enkelte uddannelsesinstitutioner i fremtiden.

For at få et billede af, hvor innovativt undervisningen inden for iværksætter/innovation foregår på nuværende tidspunkt, har undervisere og fagpersoner fået stillet tre spørgsmål: 1) I hvilken grad underviseren mener, at den måde der undervises på hænger sammen med undervisningsformålet? 2) I hvilken grad den måde underviseren underviser på er forskellig fra andre fag der undervises i? 3) I hvilken grad underviseren mener, at der undervises på en pædagogisk innovativ måde? Disse tre spørgsmål skulle gerne give et billede af, om undervisere og fagpersoner mener, der eksisterer et behov for at undervisning i iværksætter/innovation skal foregå på en anden måde end andre fag, og i så fald, om undervisning i iværksætter/innovation kræver en mere pædagogisk innovativ stil end andre fag. Hvis dette er tilfældet, er der også lagt op til, at IDEA på dette område skal forsøge at organisere en række kurser, hvor undervisere og fagpersoner får mulighed for at opnå inspiration og dygtiggøre sig pædagogisk.

Institutionelle karakteristika:

I forhold til institutionelle karakteristika har IDEA valgt at fokusere på, i hvilket omfang der er ledelsesmæssig opbakning til området iværksætter/innovation på de enkelte uddannelsesinstitutioner. Ideen med at få undervisere og fagpersoner til at tage stilling til forskellige typer af ledelsesmæssig opbakning, såsom om ekstra finansielle midler er afsat, er for det første at få en pejling på, hvordan området prioriteres af de enkelte uddannelsesinstitutioner. Dernæst ligger der også et ønske om at få et billede af, om ledelsen får sine ideer inden for området iværksætter/-innovation kommunikeret ud til sine undervisere og fagpersoner. Hvis dette ikke er tilfældet, ligger der et stykke arbejde for ledelserne rundt omkring.

Efter at dataene på disse spørgsmål er analyseret, er det endvidere hensigten at få de enkelte uddannelses-institutioner til at redegøre for, hvor langt de reelt er kommet på området med forskellige ledelsesmæssige tiltag. På denne måde bliver underviseres og fagpersoners viden på området sat i forhold til reelle tiltag.

Relationer:

Relationer er en dimension, som vedrører hvor mange eksterne relationer de forskellige uddannelsesinstitutioner anvender til at få inspiration og feedback på de tiltag, de har på området iværksætter/innovation. Her har det været interessant for IDEA at få et billede af om studerende, eks-studerende, erhvervsfolk eller undervisere fra andre uddannelsesinstitutioner har mulighed for at komme med indvendinger overfor de tiltag, der satses på eller komme med forslag til, hvordan eventuelle forbedringer kan implementeres.

Evaluering:

I denne forbindelse er der specielt set nærmere på hvilke støtteordninger, de enkelte uddannelses-institutioner har oprettet for at hjælpe studerende, der er motiverede for at blive iværksættere. Undervisere og fagpersoner har således igen skullet svare i forhold til det kendskab, de har på området. Det interessante er således at se nærmere på om uddannelses-institutionerne har taget konsekvensen af deres undervisning i iværksætter/innovation, og givet de studerende mulighed for at forfølge deres iværksætter/innovationspotentiale.

Andre spørgsmål:

Udover de spørgsmål, som retter sig mod de undervisningstilbud, undervisningsformer, institutionelle karakteristika, relationer og evalueringstiltag uddannelsesinstitutionerne er kendetegnet af, følger en række faktuelle spørgsmål i spørgeskemaet, som retter sit fokus mod den enkelte undervisers faglige iværksætter baggrund. Disse spørgsmål skal gøre det muligt at udarbejde en række efteruddannelsesstilbud, der matcher det faglige og pædagogiske niveau, underviserne befinder sig på.

5.2. Undervisning og undervisningsprægede aktiviteter:

Ses der i første omgang nærmere på hvordan fordelingen er mellem ECTS berettiget og ikke-ECTS berettiget undervisning, har langt den største part af undervisere og fagpersoner både erfaring med ECTS berettiget undervisning og ikke-ECTS berettigede undervisningsprægede aktiviteter. Dette er et positivt resultat, idet mængden af ikke-ECTS berettiget undervisningsprægede aktiviteter peger på, at der er et potentiale for ECTS berettiget undervisning i et langt større omfang end der satses på for tiden på uddannelsesinstitutionerne. Resultaterne viser, at hvor undervisere og fagpersoner på universiteterne primært er involveret i ECTS berettiget undervisning og sekundært i ikke-ECTS berettiget undervisningsprægede aktiviteter, er undervisere og fagpersoner på CVU'er og Erhvervsakademier ligeligt involveret i begge typer af undervisning.

Tabel 5: Hvordan har du bidraget til iværksætter/innovation på din uddannelsesinstitution?

	Universitet	CVU	Erhvervsakademi	I alt
Via undervisning (ECTS berettiget)	84%	53%	54%	66%
Via min post som studieleder/uddannelsesansvarlig eller lignende.	30%	53%	40%	37%
Via andre undervisningsprægede aktiviteter	46%	53%	54%	51%
I alt	57	32	59	148

Note: Respondenterne har haft mulighed for at krydse af i flere svarkategorier. Derfor er det samlede procenttal over 100.

Ses der nærmere på den gruppe af undervisere og fagpersoner som har undervisningserfaring i ECTS-berettiget undervisning, synes fællesnævneren for flere undervisere og fagpersoner at være idéskabelse og identifikation af forretningsmuligheder (fremhævet med fed i nedenstående tabel). Det er dette emne som oftest undervises i. Derimod er undervisning i IPR (intellektuel ejendomsret) samt venture kapital og Business Angels (oplistet til slut i tabellen) emner som mindst berøres i undervisningen. Dette er sikkert ikke noget tilfælde, da undervisning i IPR samt venture kapital og Business Angels kan anses for at være emner af specifik karakter, som de færreste studerende kan have direkte nytte af. Hvorimod idéskabelse og identifikation af forretningsmuligheder er af langt mere generel karakter, hvor bare det at øve sig i at se muligheder, kan være med til at styrke de studerendes innovative evner. Det kan dog undre, at der ikke i større grad undervises i offentlig iværksætterpolitik (fremhævet med kursiv i tabellen), idet dette emne må anses for at være af generel karakter. Præsentation og diskussion af offentlig iværksætterpolitik giver studerende mulighed for konkret at se, hvordan den offentlige sektor er med til at understøtte iværksætter/innovation i bred forstand blandt befolkningen. Tænk bare på internet-adresserne www.startguiden.dk og www.finansieringsguiden.dk. Disse internet-initiativer giver den enkelte studerende et billede af, hvad der skal til for at starte op som selvstændig.

Tabel 6: Hvilke ECTS berettigede emner har du selv undervist i? (Gælder hele fag og fagelementer):

	Gennemsnit
- Idéskabelse	2,14
- Identifikation af forretningsmuligheder	2,26
- Strategier for vækst	2,50
- Salg, markedsføring og kunder	2,53
- Forretningsplan	2,55
- Netværksskabelse	2,57
- Produktinnovation	2,58
- Entreprenant/innovativ ledelse	2,60
- Procesinnovation	2,64
- Intraprenørskab	2,82
- <i>Offentlig iværksætterpolitik</i>	3,17
- Traditionelle finansieringskilder	3,19
- Venture kapital og Business Angels	3,41
- IPR (intellektuel ejendomsret)	3,54
N	129

Note: Indeksanalysen er baseret på en skala gående fra 1-4, hvor 1 er udtryk for højeste score og 4 er udtryk for laveste. Skalaen dækker 1) i høj grad, 2) i nogen grad, 3) i mindre grad og 4) slet ikke.

Der til kommer, at undervisere og fagpersoner foruden disse på forhånd oplyste undervisningsemner gør opmærksom på, at der også undervises i en række andre emner. Her er et udsnit oplyst:

- Innovative kompetencer
- Teorier om innovation
- Organisering af innovationsprocesser
- Jura for vidensbaserede iværksættere; Økonomistyring i opstartsvirksomheder
- Professionsidentitet
- Kreativitet
- Forretningsudvikling
- Globalisering
- Coaching, personlig udvikling
- Projektledelse og styring
- Entreprenøriel adfærd
- Virksomhedsetik i iværksætteri

Der er således i mange forskellige sammenhænge sat fokus på iværksætteri/innovation. Dette er et positivt resultat, set i lyset af at resultatet underbygger indtrykket af, at iværksætteri/innovation er et langt mere integreret emne på uddannelsesinstitutionerne end hvad der typisk opnås af at gennemse lister over hele fag, moduler eller kurser med specifik fokus på enten iværksætteri eller innovation (se fx DVCA's liste 2004).

En forklaring på hvorfor der undervises i nogle emner frem for andre kan også være, hvad undervisere og fagpersoner føler sig kompetente til at undervise i. Dette indtryk skabes af næste resultat, som viser, at de emner undervisere og fagpersoner føler sig kompetente til at undervise i, i de fleste tilfælde også er de emner, de i forvejen underviser i. Dette må siges at være et forventet resultat. Hvad der dog er overraskende er, at undervisere og fagpersoner klart forholder sig positive til deres viden inden for andre undervisningsemner. Der er ingen

tvivl om, at undervisere og fagpersoner mener at være i stand til at undervise i flere emner end de hidtil har gjort. Resultatet indikerer, at der er et langt større potentiale for undervisning i området iværksætter/innovation end hvad der hidtil er blevet dyrket.

Tabel 7: Hvad føler du dig kompetent til at undervise i?

	Gennemsnit
- Idéskabelse	1,94
- Strategier for vækst	2,03
- Identifikation af forretningsmuligheder	2,04
- Entreprenant/innovativ ledelse	2,11
- Forretningsplan	2,15
- Netværksskabelse	2,18
- Procesinnovation	2,23
- Salg, markedsføring og kunder	2,25
- Produktinnovation	2,30
- Intraprenørskab	2,32
- Offentlig iværksætterpolitik	2,67
- Traditionelle finansieringskilder	3,04
- Venture kapital og Business Angels	3,26
- IPR (intellektuel ejendomsret)	3,38
N	148

Note: Indeksanalysen er baseret på en skala gående fra 1-4, hvor 1 er udtryk for højeste score og 4 er udtryk for laveste. Skalaen dækker 1) i høj grad, 2) i nogen grad, 3) i mindre grad og 4) slet ikke.

Når disse resultater i øvrigt ses i sammenhæng med hvor mange af underviserne og fagpersonerne der også er involveret i andre undervisningsprægede aktiviteter på de enkelte uddannelsesinstitutioner, peger resultaterne på at de undervisere og fagpersoner der befinder sig inden for området er motiverede til at satse mere på området iværksætter/innovation. Der ligger således et kæmpe potentiale for at undervisning i iværksætter/innovation styrkes de kommende år, hvis ledelserne på de enkelte uddannelsessteder vil prioritere dette område.

Tabel 8: Har du deltaget i andre undervisningsprægede aktiviteter relateret til iværksætter/innovation på din uddannelsesinstitution?

	Universitet	CVU	Erhvervsakademi	I alt
Ja	51%	52%	65%	56%
Nej	49%	48%	35%	44%
I alt	51	27	48	126

Ses der nærmere på hvilke undervisningsprægede aktiviteter, der foregår på de enkelte uddannelsesinstitutioner forstået som forretningsplan-konkurrencer, er størstedelen af undervisere og fagpersoner involveret i en eller anden grad i sådanne aktiviteter. Der er dog stor forskel på hvilke typer af konkurrencer de enkelte institutioner involverer sig i, fordi konkurrencerne er møntet på forskellige uddannelsesniveauer. Fx er det karakteristisk, at først og fremmest erhvervsakademierne er involveret i Young Enterprise konkurrencen og Gazellespillet, hvorimod universiteterne og CVU'erne i langt større grad er involveret i Venture Cup. Ud over forretningsplankonkurrencer, har en større del af undervisere og fagpersoner også erfaring med camp-modeller, hvor studerende, undervisere og erhvervsfolk mødes om en

opgave og arbejder koncentreret sammen i en til flere dage, hvor problemløsning og innovative ideer får frit løb.

Tabel 9: Hvilke andre undervisningsprægede aktiviteter har du været involveret i på din uddannelsesinstitution?

	Universitet	CVU	Erhvervsakademi	I alt
Camp-modeller	19%	42%	29%	28%
Young Enterprise konkurrencer	-	16%	45%	24%
Venture Cup konkurrencer	25%	32%	12%	20%
Gazellespillet	-	-	19%	9%
Ingen af de ovenstående aktiviteter	69%	42%	38%	50%
I alt	32	19	42	93

Der til kommer, at undervisere og fagpersoner foruden disse på forhånd oplyste aktiviteter, også gør opmærksom på en række andre aktiviteter. Her er et udsnit oplyst:

- Emneuge omkring forretningsplaner
- Tværfaglig projektuge på tværs af 8 uddannelser
- Idegeneringsevent
- Innovationsuge med deltagelse af forskellige fagkompetencer a la camp model, men strækkende sig over en hel uge
- Internationalt projektarbejde
- Idegenerering via IPR databaser
- Studenterkuvøse
- Kreativitetslaboratorium
- Coaching
- Temauger
- Praktisk iværksættertræning med mentor
- EU Projekter indenfor innovativ undervisning og iværksætteri
- Fællesmøde med andre skolers studerende

Der foregår således en lang række af aktiviteter, som mere eller mindre direkte kan relateres til området iværksætteri/innovation, hvilket er et opløftende resultat, idet resultatet peger på, at en lang række af undervisere og fagpersoner er involveret i området. Der til kommer, at en lang række af studerende får mulighed for at stifte bekendtskab med området, hvilket i sig selv kan ses som et mål, idet de studerende dermed bliver bevidste om alternative måder at arbejde på i forhold til et traditionelt lønmodtagerjob.

Opsummerende kan det konkluderes, at resultaterne på undervisningsområdet er positive, fordi de indikerer en underskov af muligheder for i langt større grad at satse på undervisning inden for området iværksætteri/innovation. Argumenterne er:

- En lang række af ikke-ECTS berettigede undervisningsprægede aktiviteter foregår allerede på uddannelsesinstitutionerne, hvilket indikerer at ikke bare undervisere og fagpersoner er villige til at involvere sig i iværksætteri/innovation, men også studerende.
- Desuden er undervisere og fagpersoner positive over for mange andre emner i forhold til området iværksætteri/innovation end de hidtil har undervist i. Der er således mulighed for at etablere flere selvstændige fag eller uddannelsesforløb baseret på iværksætteri/innovations-relaterede emner.

5.3. Undervisningsformer:

For at få et indtryk af, om undervisning i iværksætter/innovation ansporer undervisere og fagpersoner til at gøre brug af andre måder at undervise på, end hvad der traditionelt benyttes i undervisningssituationer, har det været væsentligt for IDEA at få et billede af, hvordan ECTS-berettiget undervisning og ikke ECTS-berettigede undervisningsprægede aktiviteter i iværksætter/innovation foregår på de enkelte uddannelsesinstitutioner. Men før resultaterne fra denne del af spørgeskemaet gennemgås, er det nødvendigt først at se på, hvor høj en score undervisere og fagpersoner giver de oplyste undervisningsformer og aktiviteter, for at se om undervisere og fagpersoner vurderer, at de kan stimulere studerendes iværksætter- og innovationskompetencer.

Her viser resultaterne generelt vedrørende undervisningsformer (se nedenstående tabel), at projektarbejde, inddragelse af praktikere og erhvervsfolk/virksomheder, gruppearbejde samt praktikophold/studiepladser i virksomheder er de undervisningsformer undervisere og fagpersoner anser for at stimulere de studerendes iværksætter- og innovationsevner i højere grad end de øvrige, der er oplyst. Øvelser samt forelæsning, hold- eller klasseundervisning er også undervisningsformer som anses for at virke positivt på de studerendes iværksætter- og innovationsevner, men dog i mindre grad end de førstnævnte. Til gengæld vurderer undervisere og fagpersoner ikke rollespil, e-learning redskaber, computersimulerede iværksætterforløb og laboratoriearbejde som undervisningsformer, der nødvendigvis ansporer de studerendes iværksætter- og innovationsevner.

Tabel 10: Stimulerer nedenstående undervisningsformer og aktiviteter studerendes iværksætter- og innovationsevner?

	Gennemsnit
Undervisning - Projektarbejde	1,26
- Inddragelse af praktikere	1,30
- Inddragelse af erhvervsfolk/virksomheder	1,34
- Gruppearbejde	1,42
- Praktikophold/studiepladser i virksomheder	1,45
- Øvelser	1,68
- Forelæsning, hold- og klasseundervisning	1,93
- Rollespil	2,11
- E-learning redskaber	2,13
- Computersimulerede iværksætterforløb	2,14
- Laboratoriearbejde	2,28
Aktiviteter - Young-Enterprise	1,77
- Camp-modeller	1,82
- Venture Cup	1,90
- Gazelle spillet	2,05
N	148

Note: Indeksanalysen er baseret på en skala gående fra 1-4, hvor 1 er udtryk for højeste score og 3 er udtryk for laveste. Skalaen dækker 1) Ja, i høj grad, 2) Ja, i nogen grad, og 3) nej.

Tages der udgangspunkt i hvordan undervisningsprægede aktiviteter vurderes af undervisere og fagpersoner, er der generelt enighed om, at disse også stimulerer de studerendes iværksætter- og innovationsevner, dog i mindre grad end projektarbejde, inddragelse af praktikere og erhvervsfolk/virksomheder, gruppearbejde samt praktikophold/studiepladser i virksomheder.

Sættes ovenstående resultater i forhold til hvordan ECTS-berettiget undervisning og ikke-ECTS berettiget undervisningsprægede aktiviteter foregår, forsøger mange undervisere og

fagpersoner at gøre brug af de undervisningsformer og aktiviteter, der stimulerer de studerendes iværksætter- og innovationsevner.

Men resultaterne viser også et broget billede alt efter hvilke uddannelsesinstitutioner, der fokuseres på. Ses der nærmere på universiteterne foregår megen undervisning i iværksætter/innovation på traditionel vis forstået som forelæsning, hold- eller klasseundervisning. Dette er ikke et resultat, der forekommer for CVU'er eller erhvervsakademier. Hvad der til gengæld kendetegner undervisere og fagpersoner ved erhvervsakademierne er at disse i langt højere grad end CVU'er og universiteterne inddrager praktikere og erhvervsfolk/virksomheder i undervisning inden for området iværksætter/innovation.

Det er derimod fælles for alle uddannelsesinstitutioner, at megen undervisning foregår via gruppe- og projektarbejde. At denne type undervisningsform ofte anvendes og også vurderes at være i stand til at stimulere studerendes iværksætter- og innovationsevner kan have at gøre med, at studerende:

- For det første, selv skal tage initiativ i arbejdet med iværksætter og innovation.
- For det andet, at studerende får trænet teambaserede arbejdsformer, hvor ansvarligheden for gruppe- eller projektarbejdet påligger de enkelte gruppemedlemmer.
- For det tredje, får de studerende mulighed for at træne virkelighedsnære set-ups, hvor krav, fordele og ulemper bliver demonstreret.

Gruppe- og projektarbejde kræver således i de fleste tilfælde, at flere kompetencer, end hvad der traditionelt er brug for i en undervisningssituation, såsom samarbejds- og organiseringskompetencer, tages i brug. De studerende udfordres således almindeligvis i større grad i gruppe- og projektarbejde end ved traditionel forelæsning, hold- eller klasseundervisning.

Tabel 11: Hvordan undervises der i ECTS-berettigede emner?

	Gennemsnit
- Via projektarbejde	1,67
- Via forelæsning, hold- eller klasseundervisning	1,90
- Via gruppearbejde	1,91
- Via øvelser	2,35
- Via inddragelse af praktikere	2,38
- Via inddragelse af erhvervsfolk/virksomheder	2,49
- Via praktikophold/studiepladser i virksomheder	3,13
- Via e-learning redskaber	3,40
- Via rollespil	3,48
- Via laboratoriearbejde	3,74
- Via computersimulerede iværksætterforløb	3,83
N	126

Note: Indeksanalysen er baseret på en skala gående fra 1-4, hvor 1 er udtryk for højeste score og 4 er udtryk for laveste.

Skalaen dækker 1) i høj grad, 2) i nogen grad, 3) i mindre grad og 4) slet ikke.

Der til kommer, at undervisere og fagpersoner uanset uddannelsesinstitution kun i begrænset omfang gør brug af praktikophold/studiepladser i virksomheder. Dette kan undre, da praktikophold/studiepladser i virksomheder vurderes af undervisere og fagpersoner, som en undervisningsform, der stimulerer de studerendes iværksætter- og innovationsevner i høj grad.

Måske skyldes den begrænsede anvendelse, at praktikophold/studiepladser i virksomheder så at sige skal "konverteres" til ECTS-berettiget undervisning, hvilket kan være en besværlig proces, fordi et ophold ikke direkte kan måles som fx pensum på 300 sider. Det er dog oplagt at gøre brug af denne undervisningsform, hvis de studerende herigennem kan få indsigt i hvordan virksomheder opererer i det daglige og håndterer forandring og innovation.

Desuden anvendes e-learning redskaber, rollespil, laboratoriearbejde og computersimulerede iværksætterforløb næsten ikke. Dette er ikke overraskende set i lyset af, at disse undervisningsformer heller ikke scorer højt, når undervisere og fagpersoner skal vurdere, om de er i stand til at stimulere studerendes iværksætter- og innovationsevner. Desuden er denne gruppe af undervisningsformer kendetegnet ved, at den enkelte underviser oftest skal være teknisk kyndig for at de enkelte undervisningsformer skal kunne anvendes i en undervisningssituation. Hvis undervisere og fagpersoner er dette, er der dog intet til hinder for, at studerende får et lige så virkelighedsnært billede af det at være iværksætter eller innovere, som de kan opnå i en forretningsplankonkurrence eller i en virksomhed.

Ses der nærmere på hvordan der undervises i de ikke ECTS-berettigede undervisningsprægede aktiviteter, tages der i stor stil fat på de undervisningsformer, som ansporer studerendes iværksætter- og innovationsevner. Det vil sige, at projekt- og gruppearbejde anvendes i højere grad end de øvrige undervisningsformer, der er oplyst i nedenstående tabel. Desuden inddrages erhvervsfolk/ virksomheder også i nogen grad.

Tabel 12: Hvordan undervises der i de undervisningsprægede aktiviteter

	Gennemsnit
- Via projektarbejde	1,81
- Via gruppearbejde	1,82
- Via inddragelse af erhvervsfolk/virksomheder	2,10
- Via forelæsning, hold- eller klasseundervisning	2,13
- Via øvelser	2,18
- Via inddragelse af praktikere	2,28
- Via praktikophold/studiepladser i virksomheder	2,98
- Via e-learning redskaber	3,34
- Via rollespil	3,52
- Via laboratoriearbejde	3,58
- Via computersimulerede iværksætterforløb	3,74
N	93

Note: Indeksanalysen er baseret på en skala gående fra 1-4, hvor 1 er udtryk for højeste score og 4 er udtryk for laveste.

Skalaen dækker 1) i høj grad, 2) i nogen grad, 3) i mindre grad og 4) slet ikke.

Når resultaterne ses i sammenhæng, er det alt i alt indtrykket, at undervisere og fagpersoner stimulerer de studerendes iværksætter- og innovationsevner både i form af ECTS-berettiget undervisning og ikke-ECTS berettiget undervisning. Dette må vurderes at være et positivt resultat. Resultaterne viser dog også, at ikke alle undervisningsformer, der vurderes at stimulere studerendes iværksætter og innovationsevner, benyttes i lige stor stil, såsom praktikophold/studiepladser i virksomheder. Dette har øjensynligt at gøre med, at de enkelte uddannelsesinstitutioners bekendtgørelser eller fagbeskrivelser ikke giver rum til dette. Det er dog oplagt i langt højere grad at trække på denne undervisningsform fx i kombination med projektarbejde.

At undervisere og fagpersoner også mener, at der er potentiale for i større grad at gøre brug af undervisningsformer og aktiviteter, der stimulerer de studerendes iværksætter- og

innovationsevner fremgår af nedenstående resultater. Her er hele 91% af respondenterne enige om, at der enten "i høj grad" eller "i nogen grad" bør ske en styrkelse af undervisningsformer og aktiviteter på uddannelsesinstitutionerne, som styrker de studerendes iværksætter- og innovationsevner.

Tabel 13: Mener du, at undervisningsformer og aktiviteter der stimulerer de studerendes iværksætter- og innovationsevner burde styrkes på din uddannelsesinstitution?

	Respondenter	Procent
Ja, i høj grad	75	51%
Ja, i nogen grad	60	40%
Nej, niveauet er passende	13	9%
Nej, niveauet er for højt	0	-
Ved ikke	0	-
I alt	148	100%

Det står således klart, at der er både er potentiale for og opbakning blandt den gruppe af undervisere og fagpersoner, som allerede underviser inden for området, til at styrke de undervisningsformer og aktiviteter som stimulerer de studerendes iværksætter- og innovationsevner.

Men hvor innovativ kan undervisningen inden for området iværksætter/innovation siges at være på nuværende tidspunkt? Dette billede er forsøgt afdækket ved at spørge undervisere og fagpersoner om, i hvilken grad de mener, at der er sammenhæng, mellem den måde de underviser på og formålet med undervisningen, om den måde der undervises på her er forskellig fra andre områder, som undervisere og fagpersoner underviser i, og om den måde som undervisere underviser på, kan karakteriseres som pædagogisk innovativ. Hvis disse tre spørgsmål ses i sammenhæng, giver resultaterne et billede af hvor innovative undervisere og fagpersoner mener, at undervisningen er på nuværende tidspunkt.

Resultaterne viser, at 66% af undervisere og fagpersoner mener, at der i høj grad er sammenhæng mellem den måde, der undervises på eller gennemføres aktiviteter på i forhold til formålet med undervisningen eller aktiviteterne. Kun 28% af undervisere og fagpersoner mener, at der kun i mindre grad eksisterer denne sammenhæng. Resultaterne peger således på, at der er sammenhæng mellem den undervisning eller de aktiviteter, der foregår på området, og de mål der er sat. Men resultaterne giver ikke et billede af, om de mål der er sat er ambitiøse nok. Dette kan de næste resultater give en indikation på.

Tabel 14: Den måde du underviser/bidraget på hænger sammen med undervisningsformålet/ aktiviteten?

	Respondenter	Procent
Ja, i høj grad	98	66%
Ja, men i mindre grad	41	28%
Nej, slet ikke	0	-
Ved ikke	9	6%
I alt	148	100%

Hvis de næste resultater ses i sammenhæng står det klart, at den undervisning eller de aktiviteter, der foregår ikke er ambitiøse nok. På den ene side griber undervisere og fagpersoner ikke specielt undervisningen eller aktiviteter i iværksætter/innovation anderledes an end andre fag/aktiviteter der gennemføres. Mens størsteparten af undervisere og fagpersoner på den anden side heller ikke mener, at de bidrager til undervisningen eller aktiviteterne på en pædagogisk innovativ måde.

Tabel 15: Den måde du underviser/bidrager på er forskellig fra andre fag/aktiviteter du underviser i/bidrager til?

	Respondenter	Procent
Ja, i høj grad	29	20%
Ja, men i mindre grad	68	46%
Nej, slet ikke	31	21%
Ved ikke	20	13%
I alt	148	100%

Tabel 16: Den måde du underviser/bidrager på kan karakteriseres som pædagogisk innovativ?

	Respondenter	Procent
Ja, i høj grad	37	25%
Ja, men i mindre grad	84	57%
Nej, slet ikke	14	9%
Ved ikke	13	9%
I alt	148	100%

Det står således klart, at det pædagogisk innovative niveau i undervisningen og gennemførelsen af relaterede aktiviteter har potentiale for at blive bedre i fremtiden. Ikke bare er undervisere og fagpersoner selv opmærksomme på, at niveauet på nuværende tidspunkt måske er for lavt, men også villige til at hæve niveauet i fremtiden. Der er således lagt op til at ledelserne rundt omkring på de enkelte uddannelsesinstitutioner tager fat på problematikken og giver undervisere og fagpersoner mulighed for at forbedre sig på dette område. Et område som højst sandsynligt vil have en afsmittende effekt på studerendes motivation til at stifte bekendtskab med området iværksætter/innovation undervisningsmæssigt.

En hæmmende faktor for at nå skridtet videre kan dog være den manglende opbakning fra de undervisere og fagpersoner, som ikke underviser eller gennemfører undervisningsprægede aktiviteter inden for området iværksætter/innovation. For når undervisere og fagpersoner udspørges om, hvor mange af respondenternes kollegaer der er positive overfor undervisning eller aktiviteter inden for området iværksætter/innovation er flertallet af kollegaerne mindre begejstrede for denne type undervisning.

Tabel 17: Hvor mange af dine kollegaer er positive overfor undervisning og/eller andre aktiviteter i iværksætter/innovation?

	Respondenter	Procent
0-24%	33	22%
25-49%	54	37%
50-74%	41	28%
75-100%	20	13%
I alt	148	100%

Hvis de enkelte uddannelsesinstitutioner ønsker at sætte større fokus på området iværksætter/innovation skal de således være opmærksomme på, at en stor del af undervisere og fagpersoner generelt har svært ved at se pointen i at området iværksætter/innovation styrkes. Kun ca. 14% af underviseres og fagpersoners kollegaer er klart positive overfor denne type undervisning og aktivitet.

5.4. Ledelsesmæssig opbakning?:

Et af de temaer der blev taget op i spørgeskemaet om "Underviseres kompetencebehov i forhold til iværksætter/innovation" var, hvordan den ledelsesmæssige opbakning vurderes af underviserne på henholdsvis universiteter, CVU'er og Erhvervsakademier. Det vil sige, at der blev sat fokus på, hvordan underviserne opfattede kommunikationen internt på de enkelte uddannelsesinstitutioner.

Der blev blandt andet set nærmere på, om:

- Det er synligt for den enkelte underviser, at undervisning m.v. i iværksætter/innovation prioriteres af ledelsen i det daglige?
- Der er afsat ekstra finansielle midler til undervisning m.v. i iværksætter/innovation?
- Uddannelsesinstitutionens mål og strategier underbygger undervisning m.v. i iværksætter/innovation?
- Der foreligger en handlingsplan for opkvalificering af underviseres kompetencer til undervisning m.v. i iværksætter/innovation?
- Der er opstillet mål for hvilke undervisningstilbud m.v. i iværksætter/innovation der skal tilbydes?

Underviserne kunne besvare spørgsmålene ud fra svarkategorierne 1) Ja, 2) Tror nok, 3) Nej eller 4) Ved ikke. Især "Tror nok" og "Ved ikke" kategorierne er interessante i denne sammenhæng, da de giver et billede af, om de forskellige uddannelsesinstitutioners ledelser er klare nok eller ej i deres udmeldinger på området.

Til det første spørgsmål viser det sig, at der procentmæssigt er forskel på, om underviserne er fra henholdsvis universiteter, CVU'er eller erhvervsakademier. Det er dog ikke en forskel der er signifikant⁴. Over halvdelen af underviserne fra CVU'er og erhvervsakademier mener, at det er synligt i det daglige, at deres ledelser prioriterer undervisning m.v. i iværksætter/innovation. Derimod er det kun 1/3 af underviserne fra universiteterne, som er af samme holdning, og en tilsvarende andel af underviserne siger klart nej til spørgsmålet. Kendetegnet for alle tre parter er dog at en stor andel af underviserne er i tvivl om, om deres ledelser prioriterer området. Denne tvivl kommer tydeligt frem, når respondenternes svar opgøres på hver enkelt uddannelsesinstitution. Her viser resultaterne at kun 3 ud af 27 uddannelsesinstitutioner opnår entydige svar (ja eller nej) fra de adspurgte respondenter (se appendiks 2).

Resultatet er tankevækkende, idet størsteparten af de undervisere, som har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen må vurderes at have et vist kendskab til, hvordan området prioriteres af ledelsen i kraft af deres tilknytning til området. Resultatet indikerer således, at ledelserne på de forskellige uddannelsesinstitutioner ikke er klare nok i deres udmeldinger. Hvis området iværksætter/innovation prioriteres, er der åbenbart behov for, at det kommunikeres klarere ud.

⁴ For samtlige krydstabeller i dette afsnit er der foretaget en test af, om der eksisterer en sammenhæng mellem de uafhængige (uddannelsesinstitutionerne) og de afhængige variable (spørgsmålene) og i hvilken retning denne sammenhæng går. Den test der er foretaget er en Somers test, fordi uddannelsesinstitutionerne kan oversættes til nominale tal ligesom dette også er tilfældet med svarkategorierne 1) Ja,) Tror nok og) Nej. Kategorien "ved ikke" er slettet fra testen.

Tabel 18: Det er synligt for dig, at undervisning m.v. i iværksætteri/innovation prioriteres af ledelsen i det daglige?

	Universitet	CVU	Erhvervsakademi	I alt
Ja	33%	53%	56%	47%
Tror nok	26%	25%	22%	24%
Nej	35%	19%	20%	26%
Ved ikke	5%	3%	2%	3%
I alt	57	32	59	148

Selvom ca. halvdelen af underviserne mener, at ledelsen prioriterer området iværksætteri/innovation, er det dog de færreste undervisere, som med sikkerhed kan sige ja til at der er afsat ekstra finansielle midler til området. Dette resultat forekommer ved at se på næste spørgsmål. Procentmæssigt ser det ud til, at jo højere oppe i uddannelsessystemet der spørges, jo færre undervisere mener, at dette er tilfældet. Dette er dog ikke et resultat som fremkommer signifikant. Der hersker dog ingen tvivl om, at flere af underviserne ikke har et klart billede af, hvad der foregår på området. Dette kommer frem, når der ses på, hvor mange entydige svar der gives. Kun 8 ud af 27 uddannelsesinstitutioner opnår entydige svar fra respondenterne (se appendiks 2).

Tabel 19: Der er afsat ekstra finansielle midler til undervisning m.v. i iværksætteri/innovation?

	Universitet	CVU	Erhvervsakademi	I alt
Ja	19%	31%	44%	32%
Tror nok	19%	16%	15%	17%
Nej	54%	44%	37%	45%
Ved ikke	7%	9%	3%	6%
I alt	57	32	59	148

Selvom der ikke er enighed at spore mellem underviserne på de forskellige uddannelsesinstitutioner i forhold til, hvad ledelsen konkret laver af tiltag inden for området iværksætteri/innovation, er de fleste undervisere enige om, at der er sammenhæng mellem uddannelsesinstitutionernes mål og strategier og den undervisning, der foregår inden for området iværksætteri/innovation. Kun knap 20 % af underviserne mener, at uddannelsesinstitutionens mål og strategier divergerer med undervisningen i iværksætteri/innovation. Dette resultat indikerer, at der højst sandsynligt i det daglige ikke eksisterer konflikter mellem hvordan undervisning inden for iværksætteri/innovation planlægges og udføres, og hvad der officielt står skrevet om, hvordan undervisningen skal tilrettelægges. Der er dog igen forvirring at spore, når antallet af respondents svar fra de enkelte uddannelsesinstitutioner opgøres i entydige svar. Her er der tale om, at kun 4 ud af 27 uddannelsesinstitutioner får entydige bekræftende svar fra de respondenter, der er tilknyttet de enkelte uddannelsesinstitutioner. Vigtigheden af den høje andel af tvivl-svar bliver endvidere endnu mere present, når resultatet ses i relation til et af de indsatsområder, som IDEA og medlemsinstitutionerne har forpligtet sig til at gennemføre. Nemlig indsatsområdet omhandlende strategiformulering på området. Her viser resultaterne at kun 11% har

formuleret en strategi for området i 2005, hvor det burde være 30% (skøn) der allerede havde fået fuldført denne proces i 2005 (se tabel 1).

Tabel 20: Uddannelsesinstitutionens strategier underbygger undervisning m.v. i iværksætter/innovation?

	Universitet	CVU	Erhvervsakademi	I alt
Ja	44%	50%	54%	49%
Tror nok	23%	31%	24%	25%
Nej	23%	13%	19%	19%
Ved ikke	11%	6%	3%	7%
I alt	57	32	59	148

Når næste spørgsmål tages i betragtning, er det oplagt for Iværksætterakademiet IDEA at komme på banen, idet det er åbenbart, at der højst sandsynligt ligger et fremtidigt behov hos underviserne om at opdateres på viden inden for området iværksætter/innovation. Næsten ingen uddannelses-institutioner ligger nemlig inde med en konkret handlingsplan om, hvordan underviseres kompetencer til undervisning i iværksætter/innovation kan opkvalificeres. Dette resultat fremkommer signifikant (.00) på en sådan led, at der er større sandsynlighed for, at universiteterne ikke har udarbejdet handlingsplaner for opkvalificering af undervisere end erhvervsakademier. For de undervisere som ønsker inspiration til nye områder inden for iværksætter/innovation eller blot ønsker at genopfriske deres viden, er der således et oplagt behov at tage udgangspunkt i for IDEA.

Tabel 21: Der foreligger en handlingsplan for opkvalificering af underviseres kompetencer til undervisning m.v. i iværksætter/innovation?

	Universitet	CVU	Erhvervsakademi	I alt
Ja	-	9%	20%	10%
Tror nok	2%	13%	10%	7%
Nej	77%	69%	58%	68%
Ved ikke	21%	9%	12%	15%
I alt	57	32	59	148

At der højst sandsynligt ligger et behov som IDEA kan tage udgangspunkt i, underbygges også af næste spørgsmål, som viser at det er de færreste undervisere som mener, at der er opstillet mål for hvilke undervisningstilbud i iværksætter/innovation der i fremtiden skal tilbydes studerende. Denne tolkning underbygges, når der ses nærmere på hvor mange entydige svar, der er opnået fra de respondenter, der er tilknyttet de enkelte uddannelsesinstitutioner. Her viser resultaterne, at kun 5 ud af 27 uddannelsesinstitutioner får entydige bekræftende svar fra de respondenter, der er tilknyttet de enkelte uddannelsesinstitutioner (se appendiks 2). I forlængelse af, at de enkelte uddannelsesinstitutioner allerede er bagud i processen med at formulere strategier på området, opfylder uddannelsesinstitutionerne heller ikke indsatsområdet vedrørende mål for undervisningstilbud. Kun 4% af uddannelsesinstitutionerne har formuleret mål i 2005, hvor det oprindeligt burde være 10% (skøn) (se tabel 1).

Tabel 22: Der er opstillet mål for hvilke undervisningstilbud m.v. i iværksætter/innovation der skal tilbydes?

	Universitet	CVU	Erhvervsakademi	I alt
Ja	11%	13%	32%	20%
Tror nok	18%	22%	22%	20%
Nej	58%	50%	34%	47%
Ved ikke	14%	16%	12%	14%
I alt	57	32	59	148

Summerende viser spørgsmålene en række forventede resultater på området iværksætter/innovation. Det står klart, at området iværksætter/innovation har ledelsernes bevågenhed. Der er dog lang vej fra at tale om potentialet for området til at indfri konkrete tiltag. Det er de færreste af underviserne, der giver udtryk for, at området specielt prioriteres af deres ledelser, og at der afsættes ekstra ressourcer af til området. Det er således stadig de færreste uddannelsesinstitutioner, som decideret har udformet fremtidige planer for, hvordan undervisningen i iværksætter/innovation skal udformes, og hvilke kompetencer underviserne i denne henseende skal rumme. Det er således oplagt for IDEA at komme på banen med forskellige input på dette område.

Ledelsens optik

Men hvordan ser det ud med ledelsernes egen opfattelse af hvordan situationen er på området? Er uddannelsesinstitutionerne allerede bagud i dansen, eller er den høje andel af tvivl-svar fra undervisere og fagpersoner kun udtryk for, at det som regel tager tid for top-down beslutninger at rodfæste sig i den daglige praksis?

For at få dette belyst er det blevet forsøgt at få ledelserne på de enkelte uddannelsesinstitutioner til at besvare en mindre del af det samme spørgeskema, som blev tilsendt undervisere og fagpersoner. Denne del af evalueringen er foretaget, fordi der som sagt kan sås tvivl, om de indhentede svar fra undervisere og fagpersoner stemmer overens med de konkrete tiltag de enkelte uddannelsesinstitutioner har gjort sig på området i 2005. Derfor er kontaktpersoner ved de enkelte uddannelsesinstitutioner blevet bedt om, i samarbejde med den øverste ledelse på den enkelte uddannelsesinstitution at se på resultaterne fra undervisere og fagpersoner og melde ind til IDEA, hvad der reelt er sket på området iværksætter/innovation.

Imidlertid har kun ganske få uddannelsesinstitutioner meldt tilbage på denne sidste del af evalueringen, hvilket indikerer, at svarene fra undervisere og fagpersoner ikke er helt ved siden af. De fleste uddannelsesinstitutioner er ikke langt i arbejdet endnu med at formulere konkrete strategier og mål for området. Dette belyses også i det følgende hvor 8 uddannelsesinstitutioner, der indsendte deres nuværende arbejde på området, giver et billede af, at arbejdet lige er startet op. Ud af disse er der tale om 4 universiteter, 2 CVU'er og 2 erhvervsakademier.

Formuleringer på universitetsområdet:

4 universiteter har indsendt deres konkrete bud på, hvordan de arbejder med området iværksætteri/innovation. I det følgende vil der blive oplyst konkrete bud på, hvordan specielt strategier på området kan formuleres.

Tabel 23: Strategi formuleringer på området iværksætteri/innovation for universiteter:

IT-universitetet	"To fulfill the mission of making a significant contribution to Denmark's ability to develop and exploit IT, the IT University must also stimulate the creation of new innovative companies. Studies have shown that more than 30 % of the students at the IT University are seriously considering starting a new company. The overall goal of the entrepreneurial activities at the IT University is to give the students the necessary background makes these companies sustainable" (uddrag fra ITU strategi, som virker frem til 2010).
Roskilde Universitetscenter	"(...) RUCs særlige arbejdsformer og strukturer med projektorganisering og tværvidevidenskab. I kraft af den kreativitet disse er med til at fremme, skal Roskilde Universitetscenter udnytte sit potentiale til udvikling af nye forsknings- og uddannelsesområder. Roskilde Universitetscenters forskning skal fokusere på teoridannelse såvel som analyse- og metodeudvikling inden for (...) erhvervsudvikling og innovation (http://www.ruc.dk/ruc/omruc/uniberetninger/strategi/).
Syddansk Universitet	Strategi formuleringer er undervejs. Fx arbejdes der med mål for Karrierecenter, deltagelse i Venture Cup o.lign. samt Viden til Vækst.
Aalborg Universitet	Vedr. Strategiske mål: 1) Aalborg Universitet vil være at finde blandt de førende universiteter i Europa inden for innovation og akademisk iværksætterkultur. 2) Aalborg Universitet vil være blandt de bedste universiteter i Europa til at dele viden og samarbejde med det omgivende samfund. Aalborg Universitet vil gøre en aktiv indsats for lokal og regional udvikling set i lyset af udfordringerne fra den globale konkurrence. Vedr. Strategigrundlag i forhold til Uddannelse: Aalborg Universitet vil integrere en iværksætterkultur i sine uddannelser og stimulere sine kandidater og forskere til at afprøve ideer og opfindelser med kommercielt perspektiv gennem nye eller eksisterende virksomheder. Vedr. Strategigrundlag i forhold til Innovation, formidling og entreprenørskab: Aalborg Universitet vil arbejde for at fremme vidensintensiv iværksættervirksomhed, innovation og entreprenørskab. Universitetet vil samarbejde med lokale og regionale erhvervscentre og virksomheder samt forskerparker, virksomheder og universiteter nationalt og internationalt om opbygning af vidensbaserede virksomheder Uddrag fra Aalborg Universitets strategi – AAU 2010).

Formuleringer på CVU-området:

2 CVU'er har indsendt sine formuleringer på området iværksætter/innovation. Dette drejer sig om CVU Midt-Vest og Vitus Bering.

Tabel 24: Strategi formuleringer på området iværksætter/innovation på CVU-området.

CVU Midt-Vest	I CVU Midt-Vest bruges begreberne innovation og iværksætter kun meget lidt. Vi er ikke orienteret mod iværksætter. Men vores pædagogiske profil vægter innovation i betydningen: kreativitet, udvikling af ny viden, evnen til at se nye muligheder og sammenhænge. Blandt andet på dette grundlag er væsentlige dele af undervisningen organiseret som projektarbejde. De studerende på pædagoguddannelsen får et kursus i pædagogisk udviklingsarbejde som handler om at udvikle nye praksisformer inden for den pædagogiske profession. CVU Midt-Vest bruger omkring 6 mill. kr. årligt på udviklingsarbejde – heri indgår innovation i bred forstand selv om dette ofte ikke kaldes sådan.
Vitus Bering	Det er et af de strategiske mål at UC-VBDs uddannelser skal være kendetegnet ved innovation og tværfaglighed (jf. institutionsgrundlaget). Innovation og iværksætter er formuleret som 1 af 4 fokusområder for VBD. Både de strategiske mål og de 4 fokusområder skal afdelingerne forholde sig til i deres input til institutionsgrundlaget.

Formuleringer på erhvervsakademi-området:

2 Erhvervsakademier har indsendt sine formuleringer på området iværksætteri/innovation. Dette drejer sig om Niels Brock Copenhagen College og Nordjyllands Erhvervsakademi.

Tabel 25: Strategi formuleringer på området iværksætteri/innovation for tre Erhvervsakademier

Niels Brock Copenhagen College	<p>Niels Brock ser det som en del af sit værdigrundlag at medvirke til at skabe <i>"viden om og kendskab til virksomheders og aftageres aktuelle og fremtidige kompetencebehov"</i>.</p> <p>Skolen retter udviklingstiltagene mod:</p> <ul style="list-style-type: none"> at eleverne bliver motiveret til at drive egen virksomhed at eleverne forstår tankegangen bag formuleringen "learning by earning" at eleverne bliver udfordret til selv at skulle handle - selvledelseskompetence at elevernes selvstændighedskultur bliver udviklet at eleverne forstår, at de selv kan være med til at forme deres omgivelser at eleverne udvikler kreative og innovative kompetencer at eleverne opnår praktiske kompetencer indenfor salg og kommunikation gennem deltagelse i messer både regionalt, på landsbasis og internationalt (YE-samarbejdet) at eleverne får mulighed for at deltage i Cambridge-eksamen i iværksætteri at der bliver etableret en tættere kontakt med erhvervslivet for såvel elever som lærere <p>Udviklingsarbejdet i forbindelse med innovation og iværksætteri:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Støtte til elevinitiativer, f. eks. til samarbejde med regionsskolerne (tekniske-, design eller hotel- og restaurantskoler), eller specielle rejseaktiviteter. 2. Pædagogisk efteruddannelse af lærere. 3. Opgradering af skolens bibliotek både med hensyn til bøger og tidsskrifter, men også med henblik på adgang til nye relevante databaser på internettet. 4. Udvikling af orienteringsmaterialer og intro-kurser (brobygning) rettet mod folkeskolens elever (uddrag fra NBCCs strategi).
Nordjyllands Erhvervsakademi	Der arbejdes på strategi og mål formuleringer.

5.5. Rådgivning og hjælp til studerende:

De næste spørgsmål i evalueringen belyser, i hvilket omfang de enkelte uddannelsesinstitutioner har taget konsekvensen af undervisningen i iværksætter/innovation og etableret støtteordninger for at hjælpe studerende, der er motiverede for at blive iværksættere. Overraskende viser resultaterne generelt, at det kun er enkelte uddannelsesinstitutioner, som har etableret indtil flere støtteordninger, så studerende der sidder inde med en potentiel iværksætteridé kan få forskellige former for hjælp og rådgivning. Direkte støtteordninger, såsom mentorordninger, rådgivning i forhold til intellektuel ejendomsret eller risikovillig kapital, er sjældent forekommende, mens indirekte støtteordninger, såsom forretningsplankonkurrencer forekommer oftere. Dette kan hænge sammen med, at mens de direkte støtteordninger kræver ekstra ressourcer og tid fra specielt underviserne, kræver de indirekte støtteordninger langt mindre tid. Men resultaterne kan også afspejle, at det eksisterende rådgivningssystem allerede bredt dækker de direkte støtteordninger (erhvervsservicecentre etc.), mens den erfaringsdannelse studerende får ved at deltage i forretningsplankonkurrencer ikke kan tilvejebringes af nogen andre end de studerende selv.

De spørgsmål, der blev stillet i denne forbindelse, var hvilke støttefunktioner der er oprettet på den enkelte institution for at hjælpe studerende, der er motiverede for at blive iværksættere? Konkret blev der således spurgt ind til om følgende støtteordninger var etableret:

- Væksthuse/kuvøse-miljøer er oprettet
- Mentorordninger eller erhvervsrådgivning tilbydes de studerende
- Der er etableret relationer til risikovillig kapital
- Der er mulighed for rådgivning i IPR (intellektuel ejendomsret)
- De studerende opfordres til at deltage i forretningsplankonkurrencer
- Ledelsen tilskynder til netværksdannelse mellem undervisere, studerende og erhvervslivet

Underviserne kunne besvare spørgsmålene ud fra svarkategorierne 1) Ja, 2) Tror nok, 3) Nej eller 4) Ved ikke. Som det er tilfældet i afsnittet "Ledelsesmæssig opbakning" er "Tror nok" og "Ved ikke" kategorierne interessante, da de giver en indikation på, om de forskellige uddannelsesinstitutioner har taget konsekvensen af at foretage undervisning i iværksætter/innovation.

I forhold til støtteordninger som involverer etableringen af væksthuse, dvs. kuvøsemiljøer, hvor ideer kan videreudvikles, er det universiteterne, som ser ud til at have oprettet flest eller have væksthuse på beddingen. Dette resultat forekommer signifikant (.00). Det vil sige, at der er større sandsynlighed for at universiteterne tilbyder studerende adgangen til væksthuse/kuvøse-miljøer end erhvervsakademier. Det er dog sigende, når respondenternes svar opdeles på svarkategorierne ja eller nej, at kun et universitet (IT-universitetet) giver et entydigt bekræftende svar på dette spørgsmål. Der hersker således forvirring blandt nogen af underviserne på universiteterne.

Til gengæld svarer 8 erhvervsakademier og CVU'er afkræftende på at væksthuse/kuvøse-miljøer er oprettet (se appendiks 3). Mens en CVU'er svarer bekræftende (Handels- og Ingeniørhøjskolen). Denne tendens kan have at gøre med, at de ideer som udspringer fra universitetsmiljøer i større grad har behov for mere tid til at modnes, førend de som tilfældet er med mange ideer fra CVU'er og erhvervsakademier kan betegnes som kommercielt bæredygtige. At der ikke er etableret lignende støtteordninger på CVU'er eller erhvervsakademier kan således skyldes, at behovet for dem ikke eksisterer i samme omfang som ved universiteterne.

Tabel 26: Væksthuse/kuvøse-miljøer er oprettet?

	Universitet	CVU	Erhvervsakademi	I alt
Ja	56%	25%	15%	33%
Nej	33%	69%	81%	60%
Ved ikke	11%	6%	3%	7%
I alt	57	32	59	148

Til gengæld er det åbenlyst, at støtteordninger som mentor- eller erhvervsrådgivning er af en generel karakter, som alle studerende uanset uddannelse kan have gavn af. Alligevel er det kun lidt under halvdelen af uddannelsesinstitutionerne, som kan tilbyde de studerende denne støtteordning. Og igen, hvis der tages udgangspunkt i hvor mange undervisere og fagpersoner, der faktisk giver entydige svar, viser resultaterne, at kun 6 ud af 27 uddannelsesinstitutioner opnår entydige svar (ja eller nej) fra de adspurgte respondenter (se appendiks 3).

Dette resultat kan hænge sammen med, at der i kølvandet på sådan en ordning opstår et enormt behov for koordinering, dvs. at undervisere skal være i stand til at parre de rigtige studerende med de rigtige mentorer, hvilket i sig selv er lidt af en arbejdsopgave. Der til kommer, at underviserne skal have et netværk til relevante mentorer at trække på for at kunne være i stand til at tilbyde studerende denne ordning. Dette er det nok de færreste undervisere som har.

Tabel 27: Mentorordninger eller erhvervsrådgivning tilbydes de studerende?

	Universitet	CVU	Erhvervsakademi	I alt
Ja	42%	47%	49%	46%
Nej	37%	44%	46%	42%
Ved ikke	21%	9%	5%	12%
I alt	57	32	59	148

I forlængelse heraf kan der også sættes spørgsmål ved, om underviserne kender til de institutioner eller personer, som sidder inde med risikovillig kapital. Til spørgsmålet om der er etableret relationer til risikovillig kapital, står det klart, at dette sjældent forekommer. Det er dog signifikant, at universiteter har større sandsynlighed for at tilbyde denne type ordninger end erhvervsakademier (.00). Dog er det igen bemærkelsesværdigt at se, at ingen undervisere og fagpersoner fra universiteterne svarer entydigt bekræftende på dette spørgsmål. Der er således megen forvirring at spore blandt undervisere og fagpersoner, der er tilknyttet universiteterne. Resultatet underbygges også af, at en stor gruppe af undervisere og fagpersoner fra CVU'er og erhvervsakademier entydigt svarer nej til, at dette tilbud gives til de studerende. I alt svarer 6 ud af 18 CVU'er og erhvervsakademier entydigt afkræftende på dette spørgsmål (se appendiks 3).

At der er en del forvirring at spore blandt undervisere og fagpersoner generelt kan skyldes, at undervisere og fagpersoner, som tilfældet var med mentorordninger, ikke kender til forskellige typer af finansieringskilder, og ikke ved i hvilke situationer forskellige finansieringskilder er bedre at benytte end andre.

Tabel 28: Der er etableret relationer til risikovillig kapital?

	Universitet	CVU	Erhvervsakademi	I alt
Ja	25%	16%	5%	15%
Nej	47%	59%	85%	65%
Ved ikke	28%	25%	10%	20%
I alt	57	32	59	148

Igen viser nedenstående spørgsmål, at uddannelsesinstitutionerne ikke er specielt godt klædt på til at rådgive studerende, der er potentielle iværksættere, i hos hvem og hvorhenne de studerende kan opnå svar på hvordan de konkret skal forfølge deres iværksætterpotentialer. De fleste uddannelsesinstitutioner har ikke oprettet rådgivning i hvordan studerende skal forholde sig til deres ophavsrettigheder. Det er dog signifikant, at der er større sandsynlighed for, at universiteter stiller denne støtteordning til de studerendes rådighed end CVU'er og erhvervsakademier (.00). Dette resultat understøttes også af, at en lang række af CVU'erne og erhvervsakademierne svarer entydigt afkræftende på, at de har sådanne støtteordninger (se appendiks 3). Det er dog væsentligt at tænke i IPR baner, idet studerende der forsøger at omsætte deres ideer til brugbare kommercielle produkter, services eller processer kan have gavn af denne type rådgivning. Alligevel er denne støtteordning ikke etableret på langt de fleste uddannelsesinstitutioner.

Tabel 29: Der er mulighed for rådgivning i IPR (intellektuel ejendomsret)?

	Universitet	CVU	Erhvervsakademi	I alt
Ja	26%	13%	9%	16%
Nej	33%	63%	75%	56%
Ved ikke	40%	25%	17%	28%
I alt	57	32	59	148

De fleste uddannelsesinstitutioner opfordrer dog deres studerende til at deltage i forretningsplankonkurrencer. Via disse kan man håbe på, at de studerende får præsenteret mere konkret viden om, hvordan en ide kan omsættes til et kommercielt brugbart produkt/service/proces, og hvilke forholdsregler studerende skal tage, når de starter op som iværksættere.

Tabel 30: De studerende opfordres til at deltage i forretningsplankonkurrencer?

	Universitet	CVU	Erhvervsakademi	I alt
Ja	47%	44%	59%	51%
Nej	30%	41%	32%	33%
Ved ikke	23%	16%	9%	16%
I alt	57	32	59	148

Ses det næste spørgsmål i lyset af de ovenstående spørgsmål, er det tankevækkende, at uddannelsesinstitutionerne ikke afsætter mere tid til at oprette forskellige typer af støtteordninger, når det er klart for underviserne, at ledelserne tilskynder til netværksdannelse mellem undervisere, studerende og erhvervslivet. Det må stå de forskellige ledelser klart, at den enkelte underviser ikke alene kan løfte opgaven med at give forskellige studerende den rette støtte og rådgivning. Ledelserne rundt omkring på de forskellige uddannelsesinstitutioner må således blive enige, om de vil understøtte studerendes iværksættertrang eller ej. Blot at overlade opgaven til underviserne er ikke vejen frem for studerende, der ønsker at afprøve deres iværksættertrang.

Tabel 31: Ledelsen tilskynder til netværksdannelse mellem undervisere, studerende og erhvervslivet

	Universitet	CVU	Erhvervsakademi	I alt
Ja	60%	75%	58%	62%
Nej	23%	22%	29%	25%
Ved ikke	18%	3%	14%	13%
I alt	57	32	59	148

Alt i alt viser spørgsmålene et lidt nedslående resultat, idet de fleste uddannelsesinstitutioner ikke tager konsekvensen af, at der undervises i iværksætter/innovation. Selvom enkelte støtteordninger har fundet vejen til forskellige uddannelsesinstitutioner, og selvom de studerende på de forskellige uddannelsesinstitutioner kan have forskellige behov for støtte, viser resultaterne uden tvivl, at der er et oplagt område at tage fat på, hvis de enkelte uddannelsesinstitutioner ønsker at klæde deres studerende bedre på til mødet med iværksætter/innovation.

5.6. Evaluering af undervisning:

Evaluering af undervisning inden for området iværksætteri/innovation er et aspekt ved uddannelsesinstitutionerne, som IDEA har fundet det vigtigt at belyse, fordi evalueringsaktiviteter indirekte viser om området iværksætteri/innovation er et prioriteret område. Evalueres ECTS-berettiget undervisning og andre undervisningsprægede aktiviteter vidner det om, at de enkelte uddannelsesinstitutioner gerne vil have feedback på, hvordan området skal organiseres, og hvilke aspekter der skal fokuseres på.

Derfor har IDEA også spurgt undervisere og fagpersoner om, i hvilken grad:

- Studerende har mulighed for at evaluere undervisning m.v. i iværksætteri/innovation?
- Eks-studerende udspørges om relevansen af den modtagne undervisning m.v. for deres beskæftigelse?
- Erhvervsfolk med tilknytning til din institution udspørges om relevansen af denne undervisning m.v. for fremtidige beskæftigelsesmuligheder?
- Den enkelte underviser samarbejder med undervisere fra andre institutioner for at sikre kvaliteten i denne undervisning m.v.?

Ud fra de stillede spørgsmål burde det således være muligt at få et billede af, hvordan undervisning i iværksætteri/innovation prioriteres på de enkelte uddannelsessteder.

Tages der udgangspunkt i det første spørgsmål, viser resultaterne, at størsteparten af studerende på universiteter, CVU'er og erhvervsakademier får mulighed for at give feedback på, hvordan forskellige uddannelsesforløb er foregået. Resultatet er umiddelbart positivt, men skal selvfølgelig ses i lyset af, at evalueringer fra studerende altid skal tolkes varsomt. Usikkerheden ved denne type brugerfeedback kan være høj. Det er fx ikke altid muligt at sætte lighedstegn mellem de studerendes tilfredshed og undervisningens kvalitet. Derfor er det også vigtigt, at denne type evaluering anvendes kritisk, så undervisere og ledelser får en kvalificeret dialog og debat om undervisningens og læresituationens kvalitet og relationen mellem undervisning og læring.

Tabel 32: Har studerende mulighed for at evaluere undervisning m.v. i iværksætteri/innovation?

	Universitet	CVU	Erhvervsakademi	I alt
I høj grad	47%	22%	53%	44%
I mindre grad	39%	47%	37%	40%
Slet ikke	7%	16%	9%	10%
Ved ikke	7%	16%	2%	7%
I alt	57	32	59	148

Det næste spørgsmål belyser også, i hvor høj grad området iværksætteri/innovation prioriteres på de enkelte uddannelsessteder. Ved at udspørg eks-studerende om relevansen af tidligere undervisningsforløb, får uddannelsesinstitutionerne tilbagemeldinger på om eks-studerende specielt har manglet kompetencer i deres efterfølgende karriereforløb. I dette tilfælde viser resultaterne, at det ikke er en feedback-kilde uddannelsesinstitutionerne anvender specielt ofte. Men det vil være oplagt at gøre brug af eks-studerende, idet eks-studerende, der har modtaget undervisning inden for området iværksætteri/innovation, har fået undervisningen på afstand og konkret anvendt mange af de kompetencer de har tillært sig i kraft af forskellige uddannelsesforløb.

Tabel 33: Udspørges eks-studerende om relevansen af den modtagne undervisning m.v. for deres beskæftigelse?

	Universitet	CVU	Erhvervsakademi	I alt
I høj grad	7%	19%	15%	13%
I mindre grad	35%	44%	42%	40%
Slet ikke	33%	22%	32%	30%
Ved ikke	25%	16%	10%	17%
I alt	57	32	59	148

Det samme er tilfældet for det tredje spørgsmål, der er blevet stillet i spørgeskemaundersøgelsen. Men igen viser resultatet, at denne feedback-kilde kun anvendes i et begrænset omfang. Muligheden for at modtage kvalificeret feedback er dog relativ høj, idet erhvervsfolk der ansætter studerende, der har gennemgået forskellige forløb inden for området iværksætter/innovation, vil kunne give konkrete anbefalinger på hvilke kompetencer, der er behov for at de studerende besidder.

Tabel 34: Udspørges erhvervsfolk med tilknytning til din institution om relevansen af denne undervisning m.v. for fremtidige beskæftigelsesmuligheder?

	Universitet	CVU	Erhvervsakademi	I alt
I høj grad	12%	28%	29%	22%
I mindre grad	60%	44%	48%	48%
Slet ikke	16%	13%	20%	17%
Ved ikke	21%	16%	3%	13%
I alt	57	32	59	148

Det sidste spørgsmål der er blevet stillet for at få et billede af, hvordan kvaliteten af undervisningen inden for området iværksætter/innovation evalueres, er i hvor høj grad undervisere og fagpersoner opfordres til at samarbejde med undervisere fra andre uddannelsesinstitutioner. Dette spørgsmål har især været vigtigt at belyse, idet samarbejder mellem undervisere fra forskellige uddannelses-institutioner indirekte kan være med til at skabe kvalitetsudvikling på de enkelte uddannelsesforløb. Erfaringsudvekslinger og gode historier kan være med til at skabe inspiration for den enkelte underviser og give konkrete redskaber til, hvordan undervisningsforløb kan tilrettelægges på mere pædagogisk innovative måder. Til en vis grad benyttes denne mulighed også af de fleste uddannelsesinstitutioner, dog langt fra i lige så høj grad som feedback fra studerende. Dette er dog et åbenlyst sted at starte, hvis uddannelsesinstitutionerne ønsker en kvalificeret dialog og diskussion om undervisningens og læresituationens kvalitet og relationen mellem undervisning og læring.

Tabel 35: Samarbejder den enkelte underviser med undervisere fra andre institutioner for at sikre kvaliteten i denne undervisning m.v.?

	Universitet	CVU	Erhvervsakademi	I alt
I høj grad	26%	19%	34%	28%
I mindre grad	47%	59%	48%	50%
Slet ikke	18%	9%	19%	16%
Ved ikke	9%	13%	-	6%
I alt	57	32	59	148

Samlet set evalueres undervisningen inden for området iværksætter/innovation stadig på meget traditionel vis, hvilket langt fra er overraskende. Det er dog oplagt at tage fat i andre

feedback-kilder på undervisningen i iværksætter/innovation, idet området kraftigt lægger op til en tæt relation til uddannelsesinstitutionernes omkringliggende omgivelser.

5.7. IDEA tilbud:

Førend IDEA iværksatte denne del af evalueringen var der et ønske om at styrke indsatsen på området iværksætteri/innovation på de uddannelsesinstitutioner, der er medlem af IDEA. Dette ønske blev i IDEA konsortieansøgningen nedskrevet i en række indsatsområder, som de enkelte uddannelsesinstitutioner forpligtede sig til at opnå i løbet af perioden 2005-2008. For at komme godt fra start, var det derfor også IDEAs ønske at give undervisere og fagpersoner en række konkrete tilbud på potentielle undervisningsforløb, for at se hvor flertallet af undervisere og fagpersoner satte deres kryds. Nedenstående resultat afspejler dette.

Ses der nærmere på tabellen, er det klart, at en række af uddannelsesforløbene er af interesse for undervisere og fagpersoner. De fleste mener, at uddannelsesforløb i emnet entreprenant ledelse/innovationsledelse, innovativ pædagogik, intraprenørskab og spin-off processer, virksomhedsopstart, vækstprocesser samt netværkssamarbejde og frie agenter er emner, som er interessante at tage fat på.

Tabel 36: Hvor relevante er nedenstående uddannelsesforløb?

	Gennemsnit
- Uddannelsesforløb i entreprenant ledelse/innovationsledelse	1,69
- Uddannelsesforløb i innovativ pædagogik	1,70
- Uddannelsesforløb i intraprenørskab og spin-off processer	1,80
- Uddannelsesforløb i virksomhedsopstart	1,84
- Uddannelsesforløb i vækstprocesser	1,86
- Uddannelsesforløb i netværkssamarbejde og frie agenter	1,88
- Uddannelsesforløb i salg, markedsføring og kundefærd	2,09
- Uddannelsesforløb i finansiering og finansieringsformer	2,27
- Uddannelsesforløb i social entreprenørskab (fokus på den frivillige sektor)	2,47
- Uddannelsesforløb i iværksætteres opkøb af eksisterende virksomheder	2,58
N	148

Note: Indeksanalysen er baseret på en skala gående fra 1-4, hvor 1 er udtryk for højeste score og 4 er udtryk for laveste.

De øvrige emner synes der ikke at være den store interesse for. Dette kan forklares med, at de kun afdækker specifikke dele af området iværksætteri/innovation. De førstnævnte emner er af mere generel karakter og kan anvendes inden for mange forskellige sammenhænge.

Men hvordan skal disse uddannelsesforløb organiseres? Her har undervisere og fagpersoner skulle tage stilling til tre konkrete forslag. Disse tre er oplistet for neden:

Tabel 37: Tre forslag til konkrete uddannelsesforløb

	Respondenter		Procent
Et efteruddannelsesforløb afviklet som hele undervisningsdage over ½-1 år?	Ja	112	76%
	Nej	36	24%
	N		148
En diplomuddannelse, afviklet over 1-2 år?	Ja	69	47%
	Nej	79	53%
	N		148
En international masteruddannelse, udbudt på engelsk og afviklet over 2 år?	Ja	77	52%
	Nej	71	48%
	N		148

Af de tre forløb er det klart, at den første, et uddannelsesforløb afviklet som hele undervisningsdage over ½-1 år, foretrækkes af undervisere og fagpersoner. Dernæst foretrækker undervisere og fagpersoner en international masteruddannelse, udbudt på engelsk, som afvikles over 2 år. Det uddannelsesforløb som undervisere og fagpersoner mindst foretrækker, er en diplomuddannelse, som afvikles over 1-2 år.

Undervisere og fagpersoner har dog også en række forslag til, hvordan uddannelsesforløb inden for området iværksætter/innovation kan organiseres. Her er en række af disse forslag oplyst:

<ul style="list-style-type: none"> • Perspektivet skal integreres som en del af det almindelige curriculum, hvoraf dele allerede er tæt på at kunne dække det nødvendige. Der er ikke behov for at etablere selvstændige studieområder på feltet.
<ul style="list-style-type: none"> • Spørgsmålet ovenfor er svært at besvare. Afviklingsformen må helt afhænge af målgruppen, og det behov man ønsker at ramme. Alle de nævnte muligheder kan være relevante.
<ul style="list-style-type: none"> • Der bør være forskellige måder at efteruddanne sig på - både korte og længere uddannelser. Evt. organiseret som moduler, der kan sammenstrækkes som diplom og siden master uddannelse
<ul style="list-style-type: none"> • Undervisere bør udsættes for de samme udfordringer, som iværksætteren møder. Tværfaglighed og netværk samt innovative kompetencer og procesindsigt bør være væsentlige elementer
<ul style="list-style-type: none"> • 2 dages seminarer med nogle uger i mellem inden næste seminar. Og så måske 2 til 3 seminarer i alt.
<ul style="list-style-type: none"> • Uddannelsesforløbet afhænger af jeres målgruppe. Som underviser finder jeg det svært at afsætte tilstrækkelig tid til en diplomuddannelse eller masteruddannelse i forhold til hvad jeg karrieremæssigt kan forvente af bidrag. For studerende, iværksættere eller rådgivere vil det være en god mulighed.
<ul style="list-style-type: none"> • Eller en masteruddannelse på dansk målrettet det pædagogiske felt.

5.8. Opsamling på evalueringens resultater samt konkrete anbefalinger:

Formålet med evalueringen af de uddannelsesinstitutioner, som er medlem af IDEA, har været at opnå et billede af, hvordan der konkret arbejdes med området iværksætter/innovation på de enkelte uddannelsesinstitutioner. Ud fra spørgeskemaundersøgelsen har det således været muligt at få et indtryk af hvilke styrker og svagheder, der præger uddannelsesinstitutionerne.

For det første er der blevet spurgt ind til den **ECTS berettiget undervisning og de undervisningsprægede aktiviteter**, der foregår på de enkelte uddannelsesinstitutioner. Her viser resultaterne mht. ECTS-berettiget undervisning, at der fortrinsvis undervises i fag eller fagelementer, såsom idéskabelse og identifikation af (forretnings)muligheder, som er af langt mere generel karakter, end de øvrige oplyste emner, såsom IPR og Venture Kapital. Dette viser, at de studerende modtager undervisning i emner som højst sandsynligt styrker de studerendes innovative evner.

Desuden viser resultaterne, at undervisere og fagpersoner generelt er positive over for mange andre emner i forhold til området iværksætter/innovation end de hidtil har undervist i. Der er således mulighed for at etablere flere selvstændige fag eller uddannelsesforløb baseret på iværksætter/innovations-relaterede emner.

Med hensyn til de undervisningsprægede aktiviteter indikerer resultaterne en underskov af muligheder for i langt større grad at satse på undervisning inden for området iværksætter/innovation. En lang række af ikke-ECTS berettigede undervisningsprægede aktiviteter foregår allerede på uddannelsesinstitutionerne, hvilket indikerer, at ikke bare undervisere og fagpersoner er villige til at involvere sig i iværksætter/innovation, men også studerende.

For det andet blev der spurgt ind til hvilke **undervisningsformer** undervisere og fagpersoner gør brug af i deres undervisning, og hvilke der stimulerer de studerendes iværksætter- og innovationsevner. Her viser resultaterne generelt, at projektarbejde, inddragelse af praktikere og erhvervsfolk/virksomheder, gruppearbejde samt praktikophold i virksomheder vurderes af undervisere og fagpersoner til at stimulere de studerendes iværksætter- og innovationsevner. I stor udstrækning gøres der også brug af disse undervisningsformer i selve undervisningen eller i de aktiviteter, der udføres. Der er dog stadig plads til forbedringer, hvilket er et resultat der kommer tydeligt frem, når undervisere og fagpersoner udspørges, om den undervisning eller de aktiviteter de udfører, foregår på en pædagogisk innovativ måde. Her svarer kun 25% af respondenterne ja til at de i høj grad bidrager på en pædagogisk innovativ måde. Der er således lagt op til at pædagogisk innovative undervisningsformer skal dyrkes i fremtiden.

Hvis de enkelte uddannelsesinstitutioner ønsker at sætte større fokus på området iværksætter/innovation skal de dog være opmærksomme på, at en stor del af respondenternes kollegaer generelt har svært ved at se pointen i, at området iværksætter/innovation styrkes. Kun ca. 14% af underviseres og fagpersoners kollegaer er klart positive overfor denne type undervisning og aktivitet.

Vedrørende den **ledelsesmæssige opbakning** til området iværksætter/innovation viser resultaterne, at området iværksætter/innovation har ledelsernes bevågenhed i et vist omfang. Der er dog langt fra at tale om potentialet for området til at implementere konkrete tiltag. Det er de færreste af underviserne, der giver udtryk for, at området prioriteres specielt af deres ledelser, og at der afsættes ekstra ressourcer af til området. Det er således stadig de færreste uddannelsesinstitutioner som decideret har udformet fremtidige planer for hvordan undervisningen i iværksætter/innovation skal udformes, og hvilke kompetencer underviserne i denne henseende skal rumme. Det er således også her oplagt for IDEA at komme på banen med forskellige input på dette område.

Med hensyn til emnet **rådgivning og hjælp til studerende** viser resultaterne et mindre positivt resultat. Næsten ingen uddannelsesinstitutioner har hidtil taget konsekvensen af, at der undervises i iværksætteri/innovation og etableret forskellige ordninger, der kan understøtte studerende, der har fået en god idé eller er interesseret i iværksætteri. Selvom enkelte støtteordninger har fundet vejen til forskellige uddannelsesinstitutioner, og selvom de studerende på de forskellige uddannelsesinstitutioner kan have forskellige behov for støtte, viser resultaterne uden tvivl, at der er et oplagt område at tage fat på, hvis de enkelte uddannelsesinstitutioner ønsker at klæde deres studerende bedre på til mødet med iværksætteri/innovation.

Resultaterne vedrørende hvordan undervisningen inden for området iværksætteri/innovation **evalueres** viser, at denne forekommer på meget traditionel vis. Evalueringen foretages fortrinsvis af de studerende, hvilket langt fra er overraskende. Det er dog oplagt at tage fat i andre feedback-kilder på undervisningen i iværksætteri/innovation, idet området kraftigt lægger op til en tæt relation til uddannelsesinstitutionernes omkringliggende omgivelser.

Endelig viser resultaterne vedrørende underviseres og fagpersoners præferencer for emner, der kan tages op i et muligt **efteruddannelsesforløb**, at de foretrækker at få mere viden eller flere kompetencer inden for områder, såsom entreprenant ledelse/innovationsledelse, innovativ pædagogik, intraprenørskab og spin-off processer, virksomhedsopstart, vækstprocesser samt netværkssamarbejde og frie agenter. Endvidere viser forespørgslen på hvordan et sådant efteruddannelsesforløb skal organiseres, at undervisere og fagpersoner klart har præferencer for et uddannelsesforløb afviklet som hele undervisningsdage over ½-1 år.

Men, hvordan står det så til med opfyldelsen af indsatsområderne, som IDEA og deres medlemsinstitutioner har forpligtet sig til at opfylde? Det korte svar er, at der stadig er lang vej at gå. Men, at potentialet for skridtene er der. Næsten ingen af uddannelsesinstitutionerne har formuleret konkrete mål for de enkelte uddannelser. Heller ikke i forhold til tilbud om obligatoriske og valgfrie fag inden for innovation og iværksætteri er der mange uddannelsesinstitutioner, som opfylder kravene for 2005. Dette gælder endvidere andelen af uddannelsesinstitutioner, der har gennemført efteruddannelsesforløb inden for innovation og iværksætteri. De fleste uddannelsesinstitutioner er dog på vej med en innovationsstrategi på området, dog er de færreste færdige med denne proces. Begrundelsen for den lave aktivitet på området skyldes dels, at de fleste uddannelsesinstitutioner har afventet udviklingskontrakten fra Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling. I kølvandet på udviklingskontrakten er det dog med Regeringens Globaliseringsstrategi blevet endnu mere present, at det er nødvendigt at tage emnet iværksætteri/innovation seriøst. Blandt andet er det strategien, at der på alle erhvervsuddannelser og videregående uddannelser skal være tilbud om undervisning i entreprenørskab og iværksætteri for studerende.

Ses resultaterne samlet giver de anledning til en række anbefalinger. Disse vedrører primært ledelserne på de enkelte uddannelsesmæssige institutioner.

- Alle studerende bør have mulighed for at tage et fag, som indeholder elementer af enten iværksætteri og/eller innovation. Dette kan konkret gøres ved at indarbejde iværksætteri/innovation som et obligatorisk fag for alle studerende, eller som et tilbud om valgfag indenfor de enkelte uddannelser, eller ved at følge et supplerende valgfag sideløbende med en uddannelse.
- Alle uddannelsesbekendtgørelser bør sikre, at pædagogiske innovative undervisningsformer inddrages i de forskellige undervisningssituationer.
- Alle undervisere bør have mulighed for at komme på et efteruddannelsesforløb, hvor kompetencer inden for forskellige fagområder i relation til iværksætteri/innovation opdyrkes, og hvor færdigheder inden for innovativ pædagogik gennemarbejdes.

6. Iværksætter/innovation i humanistiske uddannelser? -konkrete forslag til hvordan gåden kan knækkes

I disse år sættes der fokus på iværksætter/innovation inden for uddannelsessystemet. Koblingen mellem kompetente og flere iværksættere og studerendes muligheder for at få kendskab til området via deres uddannelser ses af flere som oplagt. Men hvorfor er det så primært kun uddannelsesområder, såsom merkantile og tekniske uddannelser, der hovedsageligt fokuserer på iværksætter/innovation? Dette er lidt af en gåde, for behovet for at kunne tænke anderledes, se muligheder og udnytte disse må siges at være en universal kompetence ansatte og selvstændige har behov for uanset hvilken sektor de arbejder i. Disse kompetencer er uundværlige inden for den private, offentlige og sågar frivillige sektor. Der må derfor være muligheder for at gætte gåden – eller i det mindste komme med et indspark til hvordan den eventuelt kan knækkes. Dette gøres der et forsøg på i det følgende, hvor et fokusgruppeinterview med en række undervisere og fagpersoner fra CVU-Sønderjylland udgør inspirationsgrundlaget til at komme med en forklaring på hvorfor mange af de humanistiske uddannelser ikke i større grad fokuserer på iværksætter/innovation, og hvad der kan gøres for at få iværksætter/innovation introduceret i disse uddannelser.

Fokusgruppeinterview – dialog mellem humanister og erhvervsøkonomer

Som det blev skrevet i starten af denne rapport er de undervisere og fagpersoner, som har medvirket i den spørgeskemaundersøgelse denne rapport er baseret på, for størstepartens vedkommende tilknyttet fag/kurser som har en merkantil og teknisk profil. Kun et fåtal er tilknyttet uddannelser inden for de humanistiske retninger. Denne skævvridning skyldes til dels at iværksætter/innovation har haft tradition for at blive tænkt ind i merkantile og tekniske fag, mens koblingen mellem iværksætter/innovation ikke har været oplagt til forskellige humanistiske uddannelser såsom pædagog eller lærer. Pædagog- og læreruddannelserne er klassiske eksempler på uddannelser der primært er tænkt som lønmodtager-tilværelser. Men selvom størsteparten af de studerende der opnår en pædagog- eller lærergrad finder beskæftigelse inden for det offentlige, er der behov for at disse i det daglige kan gøre brug af innovative kompetencer og dyrke en kultur hvor det at tænke anderledes og på nye måder er tilladt. Dermed kommer man udover kulturen "sådan plejer vi at gøre".

En anden begrundelse for at rapportens resultater er belyst ud fra en bestemt vinkel er at to uddannelsesinstitutioner med en social- og sundhedsfaglig profil ikke medvirkede i undersøgelsen. Begrundelserne herfor var forskellige. Den ene deltog ikke i undersøgelsen, da tiltag inden for området iværksætter/innovation endnu ikke er udarbejdet og implementeret i de enkelte uddannelser på uddannelsesinstitutionen. På den anden uddannelsesinstitution afviste en medarbejdergruppe at medvirke da det var deres opfattelse at spørgeskemaundersøgelsen ramte ved siden af den måde de underviste på. De enkelte spørgsmål i spørgeskemaet belyste ikke, ifølge medarbejderne, at innovation kunne indtænkes som en del af den pædagogiske tilgang de enkelte fag var planlagt efter. Dette var ellers intentionen med den måde spørgeskemaet var tilrettelagt på, idet problematikken med at få belyst hvordan iværksætter/innovation kommer til udtryk i humanistiske uddannelser var en bekendt problemstilling for IDEA. Men intentionen lykkedes dog ikke i dette tilfælde.

Da der derfor blev mulighed for at gennemføre et fokusgruppeinterview med den selv samme medarbejdergruppe, forslået af dem selv, blev denne chance taget. Formålet med fokusgruppeinterviewet var dels at få klarlagt hvorfor undervisere og fagpersoner inden for de humanistiske uddannelser ikke mente at de kunne udfylde spørgeskemaet og dels at få blotlagt hvad det så var at de humanistiske uddannelser gjorde forskelligt fra de mere merkantile og tekniske uddannelser på området. For et er sikkert, behovet for iværksætter/innovation på de humanistiske uddannelser er ikke til at tage fejl af. Studerende med en humanistisk uddannelse får også nye ideer og tænker alternativt, og vover endog trods manglende viden om det at starte op som iværksætter at tage springet fra lønmodtager

til selvstændig. Så når lysten blandt humanistiske studerende ikke mangler for at blive iværksættere eller tænke anderledes må forklaringen ligge et andet sted, og her var fokusgruppe-interviewet en oplagt chance for at dykke ned i den forståelsesmæssige barriere der tilsyneladende eksisterer mellem på den ene side de erhvervsøkonomiske gloser som den offentlige debat i dag om iværksætteri/innovation bærer præg af, og på den anden side ønsket om at uddanne selvstændige studerende der gør en forskel.

Spræng den forståelsesmæssige barriere!

I løbet af fokusgruppeinterviewet blev det klart at det største problem med et spørgeskema der er udarbejdet fra et merkantilt ståsted netop er, at de begreber der anvendes i spørgeskemaet associeres af mange undervisere inden for de humanistiske uddannelser med termer der tilhører mere merkantile uddannelser. Fx ordet "iværksætteri" eller "venture kapital" er begreber som for en underviser inden for humanistiske uddannelser konnoterer til en erhvervsøkonomisk forståelse af hvordan verden er indrettet. En verden eller en måde at opfatte tingene på, som humanistiske uddannelser ikke baseres på. Deres verdensforståelse er derimod præget af en mere human tilgang til tingene. For når en humanist hører begrebet "iværksætteri" ligger der også heri gemt ord som kapitalist, overskud, udnyttelse af ressourcer etc. Ord som opfattes negativt. Omvendt er ord som "selvhjulpen" og "dialog" til gengæld termer som mange humanister genkender, hvorimod de virker fremmede på mange erhvervsøkonomer. Ikke desto mindre ligger der bag ord som selvhjulpen og dialog forståelser af verden som giver humanister inspiration til at gøre "det vi plejer" anderledes. Så ud fra den sproglige barriere der eksisterer i større eller mindre grad mellem humanister og erhvervsøkonomer er det ikke så overraskende at undervisere og fagpersoner inden for de humanistiske uddannelser stillede sig skeptiske overfor spørgeskemaet.

Der er dog også andre aspekter ved iværksætteri/innovation som kan virke som en barriere for at de humanistiske uddannelser kommer til at arbejde med iværksætteri/innovation. Det er fx nødvendigt at undervisere og fagpersoner tilknyttet de enkelte humanistiske uddannelser sprænger rammerne for hvad uddannelserne kan føre til af arbejde. Det er ikke kun formålet med pædagog- eller lærer-uddannelserne at skabe gode undervisere inden for det offentlige. Formålet er bredere. Formålet er også at skabe undervisere der kan se muligheder og handle på dem. Det vil sige at mindset'et skal modnes og der skal skabes legitimitet overfor emnerne iværksætteri og innovation. Den underviser- og fagpersongruppe der skal til at arbejde med temaer såsom iværksætteri/innovation på de humanistiske uddannelser skal derfor først fordøje ordene og sætte dem i forhold til deres eget felt. Det vil sige, at de først skal forstå og se hvordan iværksætteri/innovation kan komme til udtryk inden for forskellige humanistiske uddannelser, førend de mentalt kan operere med og acceptere "erhvervsøkonomiske" termer.

Rollemodeller

Der er dog flere eksempler på at det godt kan lade sig gøre at være iværksætter med en humanistisk uddannelse. I denne forbindelse er det vigtigt at skelne mellem de humanistiske uddannelser, hvor det at være selvstændig, altid har været en naturlig del af jobtilværelsen, og de resterende humanistiske uddannelser, hvor lønmodtager-jobbet, er blevet set som nært den eneste mulighed. Fx har der altid været tradition for at humanistiske uddannelser såsom fysioterapeuter og ergoterapeuter har set det som en mulighed at starte deres egen praksis op efter endt uddannelse. Dette er derimod ikke blevet opfattet som en option for fx historikere, pædagoger og lærer og til dels sygeplejersker. Til trods for at en større del af de humanistiske uddannelser ender ud i selvstændige erhvervsvirksomheder tænker de færreste humanister sig som selvstændige. Den lønmodtager-kultur som mange af uddannelserne bærer præg af sætter således også sit aftryk på uddannelser der i de fleste tilfælde ender ud i private praksisser.

Det er således ikke så vanskeligt at tænke fysioterapeuter, ergoterapeuter og psykologer ind i det at starte op for sig selv. Det gør flere af disse hvert år. Blandt fysioterapeuter er det fx ca. 25% der er selvstændige (tal fra Danske Fysioterapeuter). Derimod kan det umiddelbart virke

mere vanskeligt at se mulighederne i pædagog- og lærer-uddannelsen. Fx står det udtrykkeligt skrevet i lovteksten "Bekendtgørelse af lov om uddannelse af lærere til folkeskolen", at: "**§ 1. Uddannelsen har til formål at uddanne lærere til folkeskolen og tillige at give et grundlag for anden undervisning**". Det vil sige at uddannelsen primært er tænkt i forhold til én type job. Ikke desto mindre er der også adskillige eksempler på at pædagoger eller lærere finder andet arbejde endog som selvstændige. Fx er historien om to pædagog studerende som starter webside for mennesker med kognitive handicaps meget illustrativ. Websiden www.herbor.dk er et internetbaseret kommunikationssystem for mennesker med kognitive handicaps, og ideen til hjemmesiden udsprang sig af, at en af pædagogerne arbejdede på et bofællesskab, hvor en bruger ikke kunne forklare sig sprogligt. Men via billeder kunne brugeren kommunikere med pædagogen. Så pædagogen købte et digitalt kamera og sammen gik de i gang med at bruge billeder som hjælp i kommunikationen. Men problemerne var endnu ikke løst, for billederne lå på computeren i bofællesskabet, så den visuelle støtte manglede når brugeren kom hjem. Derfor videreudviklede pædagogen ideen til at omfatte en hjemmeside, så det var muligt for den enkelte bruger at anvende billeder i sin kommunikation uanset hvorhenne brugeren var. Her opstod "Herbor" – den ultrasimple hjemmeside, hvis formål er at give brugere mulighed for at fastholde deres egen udvikling, interesser og oplevelser. Selv ved personale-udskiftning eller flytning bliver det muligt at fastholde den enkelte brugers livshistorie.

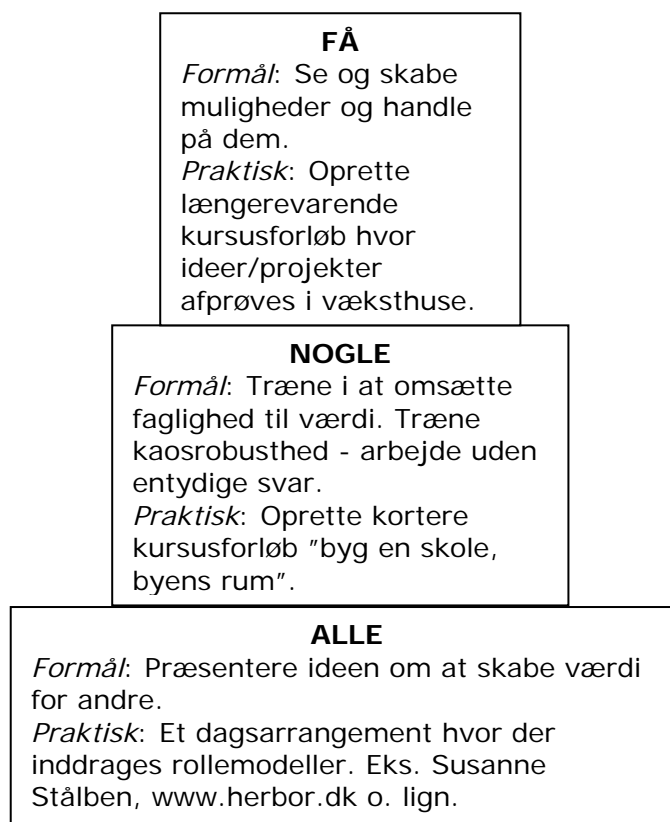
Så iværksætter/innovation burde faktisk ikke ligge de humanistiske uddannelser så fjernt. Derfor vil der i det følgende blive givet et forslag til hvordan humanistiske uddannelser kan få fag/kurser i iværksætter/innovation præsenteret i de humanistiske uddannelser, så de studerende og underviserne opdager mulighederne i dette område.

Hvordan kan iværksætter/innovation gribes an i humanistiske uddannelser?

Det første ledelse, undervisere og andre fagpersoner tilknyttet de humanistiske uddannelser skal være klar over er at den største forhindring mod at få undervisning i iværksætter/innovation ind på humanistiske uddannelser tilsyneladende er den eksisterende tænkning omkring området. Som det blev erfaret gennem fokusgruppeinterviewet med en medarbejdergruppe på CVU-Sønderjylland mindede mange af CVU Sønderjyllands uddannelses tiltag i sin pædagogik og didaktik om undervisning i innovation. Eksempelvis blev et uddannelsesforløb nævnt af en af medarbejderne, hvor de studerende skulle udarbejde lærebogsmateriale på tværs af dansk og matematik. Dette blev i interviewet ikke opfattet som et muligt innovativt iværksætterprojekt men blev udelukkende opfattet som et pædagogisk udviklingsprojekt. Der er dog en fælles kerne i begge projekter. En kerne hvor de studerende udfordres i deres vanlige måder at gribe tingene an på. Den forskel i måden at tænke på som fokusgruppeinterviewet blotlagde gjorde det dog klart at der fra humanistiske uddannelser typisk ikke bliver tænkt i værdi med en kunde i den anden ende. Det er denne tænkning det er nødvendig at ændre for at studerende på humanistiske uddannelser, på linje med merkantile uddannelser, ser sig selv og deres faglighed som værdi for andre.

Måden at få tænkningen ind på de humanistiske uddannelsesretninger kan være efter nedenstående model "noget for ALLE noget for NOGLE og noget for FÅ". Ideen bag nedenstående forslag er at tilrettelægge fag/kursusforløb i iværksætter/innovation på de humanistiske uddannelser således, at de studerende trænes i at finde en aftager/rekvirent/kunde til de ideer de skaber via en undervisning der er "real life" baseret.

Figur 1: Intro-forløb for studerende på humanistiske uddannelser i iværksætteri/innovation

Note: Model udarbejdet af Anne Kirketerp.

For **ALLE** dagen skal ses som den introduktion alle studerende skal have og som planter små frø i tænkningen omkring iværksætteri/innovation. Dette kan fx ske via præsentation af diverse rollemodeller, hvis historier konkret skal stimulere de studerendes generelle tænkning omkring det at se muligheder og handle på dem. For ALLE kunne således være en dag hvor man mødte rollemodeller der fortalte om, hvordan de havde omsat deres faglighed på en anderledes måde end som den traditionelle lønmodtager. Eksemplerne kunne være en case som "Susanne Stålben" der er uddannet lærer, og som ansat folkeskolelærer fik ideen til et EU brætspil. EU brætspillet bruges i dag til at undervise i folkeskolen om EU og EU's opbygning. Spillet er gennemtænkt pædagogisk i forhold til Blooms taksonomi og involverer eleverne i en blanding mellem cases de skal "rede sig ud af" og oplysninger om EU. Spillet er omtalt i Københavns Lærerforenings blad nr. 8, 2002.

For **NOGLE** skal derimod ses som et længerevarende kursusforløb. Kursets omdrejningspunkt er at hvis man skal fremme de studerendes tænkning i at se muligheder, skabe muligheder og handle på muligheder skal de studerende trænes i "kaosrobusthed". Det vil sige at de studerende skal lære at håndtere arbejde uden entydige svar.

På Frederiksberg Seminarium har man konkret taget denne udfordring op som en del af undervisningen. Her er der lavet forskellige undervisningsforløb der netop forsøger at træne denne tænkning. Ifølge lektor Ebbe Kromann Andersen skal de studerende i en række projekter besvare centrale spørgsmål, såsom:

- Hvordan foregår læring bedst?
- Hvordan er rum og læring forbundet?
- Hvad betyder rummet for indlæring?
- Hvordan kan arkitektur og læring understøtte hinanden? :

Dette foregår fx via projektet "*Byg en skole*", hvor de studerende laver forslag til den optimale skoleindretning. Denne måde at lave undervisning på stimulerer en tænkning i at se muligheder og foreslå handling der understøtter de nødvendige forandringer. En af løsningerne var en skitse over en skole og indretningen af klasser og fællesområder. Forslaget var begrundet i børns evne til at modtage læring og de omstændigheder, hvor det fungerer optimalt.

Også projektet "*Byens rum*" udfordrer de studerendes faglighed, idet de studerende skal tage på tur rundt i en by og komme med forslag til forbedringer i byrummet. Et af forslagene var en ændring af lystavlerne på fodgængerovergangene med "rød mand stop og grøn mand gå". Forslaget var en præsentation af en ny figur med en tyk mand og en tynd mand i en ændret grafik. Forslaget var præsenteret med begrundelser for det læringsmæssige aspekt.

Begge projekter træner således de studerendes evner til at tænke deres fag som værdi for andre, hvilket er essentielt i et entreprenørielt mindset. Inspireret af Frederiksberg Seminarium kan et forslag til en undervisning der stimulerer iværksætter/innovation således opstilles der i sin grundform tager udgangspunkt i at en gruppe af studerende skal tænke anderledes:

Studerende sættes ind i et *rum* (byrum, klasserum, eller andet rum) og skriver 10 ting ned, hvor de skal kunne se muligheder for forbedringer. Hvis man er lærerstuderende, vil det være én type af forbedring, hvis man er historiker-studerende vil det sandsynligvis være en anden perception man udvælger fra. Herefter skal de studerende udvælge et forslag efter en grundig udvælgelsesproces og komme med en handlingsplan for den konkrete udførelse af ideen.

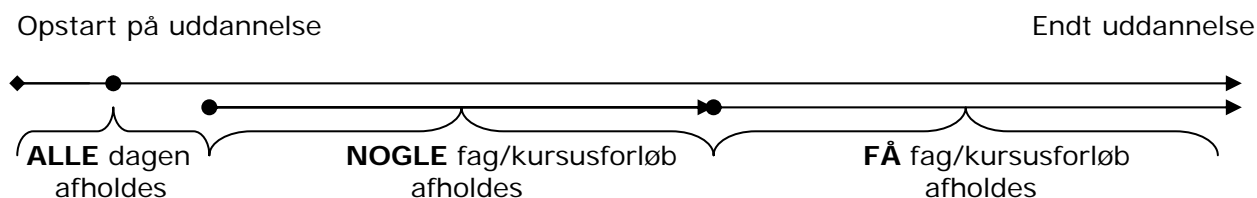
Metalæringen i denne form for *didaktisk iværksætter/innovation* er at se muligheder i de omgivelser de studerende er i og lære at sætte handling bag. Koblingen mellem at se muligheder, skabe muligheder og handle på muligheder, skaber således et "entreprenørielt mindset".

For **FÅ** er et undervisningsforløb som skal gøre de studerende i stand til at udvikle specifikke projekter og omsætte dem til konkret værdi. F. eks som Susanne Stålbens EU brætspil der først blev udviklet efter hendes uddannelse. Projekter der har potentiale skal understøttes af fag der hjælper den eller de studerende i at formidle mere bredt eller markedsføre til en større gruppe. I dag laver forskellige uddannelser væksthuse der præcis tager fat på denne gruppe af studerende. Eksempelvis IDEA-house på SDU i Kolding og DTU's væksthuse. Arkitektskolen i Århus og HIH har lignende væksthuseprojekter. Problemet med disse væksthuse er, at de ikke er indregnet i den normale ECTS beregning og tiden i disse går således fra den normale studietid. En anbefaling ville være at flytte disse væksthuse over i normal ECTS beregning for at betone vigtigheden i denne type aktivitet. Den største forhindring for dette i dag er, at mange humanister overhovedet ikke ser dette som en mulighed og derfor ikke efterspørger den.

Undervisning i iværksætter/innovation for humanister er således en mulighed der står til at gennemføre. Der eksisterer allerede i dag tiltag hvor der undervises i fag der mest i ordlyd er anderledes end det man ser på de merkantile uddannelser. For at styrke tænkningen omkring iværksætter/innovation er det således vigtigt at der i første omgang bliver sat ind med dagsarrangementer (for ALLE) der forbereder humanister til en ændret tænkning omkring emnet. Denne type arrangement kan herefter følges af et kursusforløb (evt. et valgfag), hvor

interesserede studerende får kompetencer i kaosrobusthed. Igen efterfulgt af et kursusforløb (evt. 1 årigt undervisningsforløb, hvor teori og praksis forenes), hvor studerende får mulighed for konkret at afprøve deres kompetencer i et væksthuis. Sammenhængen mellem de forskellige dele kan tænkes som et parallelt forløb til de nuværende uddannelser, hvilket er illustreret i nedenstående figur.

Figur 2: Iværksætter/innovation igennem humanistiske uddannelser.

Mange undervisere på KVVU'er, MVU'er og LVU'er har interesse for undervisning i Iværksætter/innovation men mangler de pædagogiske og didaktiske redskaber til at komme i gang. IDEA kan hjælpe konkret med at skabe viden og netværk. IDEA kunne eventuelt være sparringspartner på opbygningen af undervisningen omkring ALLE, NOGLE og FÅ.

7. Litteraturliste

DVCA (2003): "Kortlægning af danske universiteters uddannelsesstilbud inden for entrepreneurship", Udarbejdet af DVCA's uddannelsesudvalg.

DVCA (2005): "Kortlægning af danske universiteters uddannelsesstilbud inden for entrepreneurship", Udarbejdet af DVCA's uddannelsesudvalg.

Erhvervs- og Byggestyrelsen (2004): "Iværksætterindeks 2004: Vilkår for iværksættere i Danmark", Erhvervs- og Byggestyrelsen.

Erhvervs- og byggestyrelsen (2004): "Uddannelse i iværksætteri på universiteter: Et benchmarkstudie (Baggrundsrapport for Iværksætterindekset 2004)", Erhvervs- og Byggestyrelsen.

Hancock, M. & Bager, T. (2001): "Global Entrepreneurship Monitor: Danish National Report", Odense University Press.

Kjeldsen, C., Kristensen, M. D. & Rosted, J. (2003): "Et benchmarkstudie af iværksætteraktivitet: Hvad kan Danmark lære?", FORA.

Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling (2005): "Universiteternes Iværksætterbarometer 2005", Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling.

Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling (2004): "Universiteternes Iværksætterbarometer 2004", Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling.

Pilegruppen (2005): "En undersøgelse af uddannelse i entrepreneurship: Et studie af fire danske universitetsmiljøer", Working paper serie fra Department of Management and International Business.

Undervisningsministeriet (2006): "Entreprenørskab i de videregående uddannelser: Innovation og iværksætteri på KVVU og MVU", Udarbejdet af arbejdsgruppe nedsat af Undervisningsministeriet.

Appendiks 1: Spørgeskema til evaluering af underviseres og fagpersoners kompetencebehov i forhold til iværksætter/innovation.

Undervisning og aktiviteter

1. Hvordan har du bidraget til iværksætter/innovation på din uddannelsesinstitution?

- Via undervisning (ECTS berettiget)
- Via min post som studieleder/uddannelsesansvarlig eller lignende.
- Via andre undervisningsprægede aktiviteter (*hvis du kun kan sætte kryds i denne svarkategori, så spring videre til spørgsmål 6*).

Undervisning i iværksætter/innovation

2. Hvilke ECTS berettigede emner har du selv undervist i? (Gælder hele fag og faglige delelementer).

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke
Idéskabelse	☐	☐	☐	☐
Identifikation af forretningsmuligheder	☐	☐	☐	☐
Strategier for vækst	☐	☐	☐	☐
Traditionelle finansieringskilder	☐	☐	☐	☐
Venture kapital og Business Angels	☐	☐	☐	☐
Netværksskabelse	☐	☐	☐	☐
IPR (intellektuel ejendomsret)	☐	☐	☐	☐
Offentlig iværksætterpolitik	☐	☐	☐	☐
Intraprenørskab	☐	☐	☐	☐
Entreprenant/innovativ ledelse	☐	☐	☐	☐
Forretningsplan	☐	☐	☐	☐
Produktinnovation	☐	☐	☐	☐
Procesinnovation	☐	☐	☐	☐
Salg, markedsføring og kunder	☐	☐	☐	☐

3. Har du undervist i andre relaterede emner? Angiv ved navn:

Andre emner: _____

Undervisningsformer

4. Hvordan underviser du i de pågældende emner?

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke
Via inddragelse af praktikere	☐	☐	☐	☐
Via praktikophold/studiepladser i virksomheder	☐	☐	☐	☐
Via inddragelse af erhvervsfolk/virksomheder	☐	☐	☐	☐
Via rollespil	☐	☐	☐	☐
Via gruppearbejde	☐	☐	☐	☐
Via computersimulerede iværksætterforløb	☐	☐	☐	☐
Via øvelser	☐	☐	☐	☐
Via projektarbejde	☐	☐	☐	☐
Via laboratoriearbejde	☐	☐	☐	☐
Via forelæsning, hold- eller klasseundervisning	☐	☐	☐	☐
Via e-learning redskaber	☐	☐	☐	☐

5. Hvilke andre undervisningsformer har du eventuelt anvendt i undervisningen?

Angiv ved navn:

Andre undervisningsformer: _____

6. Har du deltaget i andre undervisningsprægede aktiviteter på din uddannelsesinstitution?

- Ja
- Nej (Hvis du sætter kryds i denne svarkategori, så spring videre til spørgsmål 10).

7. Hvilke andre undervisningsprægede aktiviteter har du været involveret i på din uddannelsesinstitution?

- Camp-modeller
- Young Enterprise konkurrencer
- Venture Cup konkurrencer
- Gazellespillet
- Ingen af de ovenstående aktiviteter

8. Andre undervisningsprægede aktiviteter, som ikke er oplyst. Angiv ved navn:

Andre aktiviteter: _____

9. Hvordan underviser du i de undervisningsprægede aktiviteter?

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke
Via inddragelse af praktikere	☐	☐	☐	☐
Via praktikophold/studiepladser i virksomheder	☐	☐	☐	☐
Via inddragelse af erhvervsfolk/virksomheder	☐	☐	☐	☐
Via rollespil	☐	☐	☐	☐
Via gruppearbejde	☐	☐	☐	☐
Via computersimulerede iværksætterforløb	☐	☐	☐	☐
Via øvelser	☐	☐	☐	☐
Via projektarbejde	☐	☐	☐	☐
Via laboratoriearbejde	☐	☐	☐	☐
Via forelæsning, hold- eller klasseundervisning	☐	☐	☐	☐
Via e-learning redskaber	☐	☐	☐	☐

Iværksætter- og innovationsevner

10. Mener du, at nedenstående undervisningsformer og aktiviteter stimulerer de studerendes iværksætter- og innovationsevner?

	Ja, i høj grad	Ja, i nogen grad	Nej
Inddragelse af praktikere	☐	☐	☐
Praktikophold/studiepladser i virksomheder	☐	☐	☐
Inddragelse af erhvervsfolk/virksomheder	☐	☐	☐
Rollespil	☐	☐	☐
Gruppearbejde	☐	☐	☐
Computersimulerede iværksætterforløb	☐	☐	☐
Øvelser	☐	☐	☐
Projektarbejde	☐	☐	☐
Laboratoriearbejde	☐	☐	☐
E-learning redskaber	☐	☐	☐
Forelæsning, hold- og klasseundervisning	☐	☐	☐
Camp-modeller	☐	☐	☐
Young-Enterprise	☐	☐	☐
Venture Cup	☐	☐	☐
Gazelle spillet	☐	☐	☐

Mener du, at undervisningsformer og aktiviteter der stimulerer de studerendes iværksætter- og innovationsevner burde styrkes på din uddannelsesinstitution?

- Ja, i høj grad
- Ja, i nogen grad
- Nej, niveauet er passende
- Nej, niveauet er for højt
- Ved ikke

Fremtidige kompetencebehov

Hvad føler *du* dig kompetent til at undervise i?

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke
Idéskabelse	☐	☐	☐	☐
Identifikation af forretningsmuligheder	☐	☐	☐	☐
Strategier for vækst	☐	☐	☐	☐
Traditionelle finansieringskilder	☐	☐	☐	☐
Venture kapital og Business Angels	☐	☐	☐	☐
Netværksskabelse	☐	☐	☐	☐
IPR (intellektuel ejendomsret)	☐	☐	☐	☐
Offentlig iværksætterpolitik	☐	☐	☐	☐
Intraprenørskab	☐	☐	☐	☐
Entreprenant/innovativ ledelse	☐	☐	☐	☐
Forretningsplan	☐	☐	☐	☐
Produktinnovation	☐	☐	☐	☐
Procesinnovation	☐	☐	☐	☐
Salg, markedsføring og kunder	☐	☐	☐	☐

I hvilken grad er du enig i følgende udsagn:

	Ja, i høj grad	Ja, men i mindre grad	Nej, slet ikke	Ved ikke
Den måde du underviser/bidrager på hænger sammen med undervisningsformålet/aktiviteten?	☐	☐	☐	☐
Den måde du underviser/bidrager på er forskellig fra andre fag/aktiviteter du underviser i/bidrager til?	☐	☐	☐	☐
Den måde du underviser/bidrager på kan karakteriseres som pædagogisk innovativ?	☐	☐	☐	☐

Ledelsesmæssig opbakning

Hvordan sættes der fokus på undervisning og/eller andre aktiviteter i iværksætter/innovation på din uddannelsesinstitution?

	Ja	Tror nok	Nej	Ved ikke
Det er synligt for dig, at undervisning m.v. i iværksætter/innovation prioriteres af ledelsen i det daglige?	☐	☐	☐	☐
Der er afsat ekstra finansielle midler til undervisning m.v. i iværksætter/innovation?	☐	☐	☐	☐
Uddannelsesinstitutionens mål og strategier underbygger undervisning m.v. i iværksætter/innovation?	☐	☐	☐	☐
Der foreligger en handlingsplan for opkvalificering af underviseres kompetencer til undervisning m.v. i iværksætter/innovation?	☐	☐	☐	☐
Der er opstillet mål for hvilke undervisningstilbud m.v. i iværksætter/innovation der skal tilbydes?	☐	☐	☐	☐

Rådgivning og hjælp til studerende

Hvilke støttefunktioner er der oprettet på din institution for at hjælpe studerende der er motiverede for at blive iværksættere?

	Ja	Nej	Ved ikke
Væksthuse/kuvøse-miljøer er oprettet	☐	☐	☐
Mentorordninger eller erhvervsrådgivning tilbydes de studerende	☐	☐	☐
Der er etableret relationer til risikovillig kapital	☐	☐	☐
Der er mulighed for rådgivning i IPR (intellektuel ejendomsret)	☐	☐	☐
De studerende opfordres til at deltage i forretningsplankonkurrencer	☐	☐	☐
Ledelsen tilskynder til netværksdannelse mellem undervisere, studerende og erhvervslivet	☐	☐	☐

Evaluering af undervisning og/eller aktiviteter

I hvilken grad er der tale om...

	I høj grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke
at studerende har mulighed for at evaluere undervisning m.v. i iværksætter/innovation?	☐	☐	☐	☐
at eks-studerende udspørges om relevansen af den modtagne undervisning m.v. for deres beskæftigelse?	☐	☐	☐	☐
at erhvervsfolk med tilknytning til din institution udspørges om relevansen af denne undervisning m.v. for fremtidige beskæftigelsesmuligheder?	☐	☐	☐	☐
at du samarbejder med undervisere fra andre institutioner for at sikre kvaliteten i denne undervisning m.v.?	☐	☐	☐	☐

Holdninger til undervisning i iværksætteri/innovation

Opfatter du dig selv som underviser i iværksætteri/innovation?

- Ja, klart
- Ja, i nogen grad
- Nej, slet ikke
- Ved ikke

Hvor mange af dine kollegaer er positive overfor undervisning og/eller andre aktiviteter i iværksætteri/innovation?

- 0-24%
- 25-49%
- 50-74%
- 75-100%

IDEA tilbud

Nedenfor er oplistet en række muligheder for uddannelsesforløb, som IDEA kan bidrage til at få udbudt. Hvor relevante finder du dem?

	Særdeles relevant	Nogen relevans	Ringe relevans	Ingen relevans	Ved ikke
Uddannelsesforløb i innovativ pædagogik	☐	☐	☐	☐	☐
Uddannelsesforløb i virksomhedsopstart	☐	☐	☐	☐	☐
Uddannelsesforløb i vækstprocesser	☐	☐	☐	☐	☐
Uddannelsesforløb i intraprenørskab og spin-off processer	☐	☐	☐	☐	☐
Uddannelsesforløb i entreprenant ledelse/innovationsledelse	☐	☐	☐	☐	☐
Uddannelsesforløb i netværkssamarbejde og frie agenter	☐	☐	☐	☐	☐
Uddannelsesforløb i iværksætteres opkøb af eksisterende virksomheder	☐	☐	☐	☐	☐
Uddannelsesforløb i social entreprenørskab (fokus på den frivillige sektor)	☐	☐	☐	☐	☐
Uddannelsesforløb i finansiering og finansieringsformer	☐	☐	☐	☐	☐
Uddannelsesforløb i salg, markedsføring og kundeadfærd	☐	☐	☐	☐	☐

Hvordan foretrækker du at uddannelsesforløbene afvikles?

	Ja	Nej
Et efteruddannelsesforløb afviklet som hele undervisningsdage over ½-1 år?	☐	☐
En diplomuddannelse, afviklet over 1-2 år?	☐	☐
En international masteruddannelse, udbudt på engelsk og afviklet over 2 år?	☐	☐

Har du selv et forslag til, hvordan et uddannelsesforløb kan tilrettelægges og afvikles?

Faktuelle spørgsmål

Hvad er din uddannelsesbaggrund?

Hvad er din stillingsbetegnelse?

Hvilken uddannelse er du primært tilknyttet på din uddannelsesinstitution? Angiv ved navn:

Hvilket køn er du?

- Kvinde
- Mand

Har du iværksætter- eller innovationserfaring?

- Ja, omfattende
- Ja, men i mindre grad
- Nej

Har du deltaget i et eller flere iværksætterkurser?

- Ja
- Nej

Hvilke iværksætter- eller innovationskurser har du deltaget i?

Du har nu udfyldt spørgeskemaet.
Tak for din deltagelse i spørgeskemaundersøgelsen.

Appendiks 2: Entydige svar til "Ledelsesmæssig opbakning" opgjort på institutionsniveau.

Et af de temaer der blev taget op i evalueringen af "Underviseres kompetencebehov i forhold til iværksætter/innovation" er hvordan den ledelsesmæssige opbakning vurderes af underviserne på henholdsvis universiteter, CVU'er og Erhvervsakademier. Det vil sige at der er blevet sat fokus på hvordan underviserne opfattede kommunikationen internt på de enkelte uddannelsesinstitutioner.

Der blev blandt andet set nærmere på, om:

- Det er synligt for den enkelte underviser, at undervisning m.v. i iværksætter/innovation prioriteres af ledelsen i det daglige?
- Der er afsat ekstra finansielle midler til undervisning m.v. i iværksætter/innovation?
- Uddannelsesinstitutionens mål og strategier underbygger undervisning m.v. i iværksætter/innovation?
- Der foreligger en handlingsplan for opkvalificering af underviseres kompetencer til undervisning m.v. i iværksætter/innovation?
- Der er opstillet mål for hvilke undervisningstilbud m.v. i iværksætter/innovation der skal tilbydes?

Underviserne kunne besvare spørgsmålene ud fra svarkategorierne 1) Ja, 2) Tror nok, 3) Nej eller 4) Ved ikke. Især "Tror nok" og "Ved ikke" kategorierne er interessante i denne sammenhæng, da de giver et billede af, om de forskellige uddannelsesinstitutioners ledelser er klare nok eller ej i deres udmeldinger på området.

Generelt viser resultaterne en række forventede resultater på området iværksætter/innovation. Det står klart at området iværksætter/innovation har ledelsernes bevågenhed i et eller andet omfang. Der er dog langt fra at tale om potentialet for området til konkrete tiltag, hvilket resultaterne tydeligt bærer præg af. Det er de færreste undervisere og fagpersoner der giver udtryk for at området specielt prioriteres af deres ledelser, mens der også afsættes ekstra ressourcer af til området. Det er således stadig de færreste uddannelsesinstitutioner som decideret har udformet fremtidige planer for hvordan undervisningen i iværksætter/innovation skal udformes og hvilke kompetencer underviserne i denne henseende skal rumme. Det er således oplagt at de enkelte uddannelsesinstitutioner kan komme på banen her og gøre en forskel, for bare det at kommunikere klart ud til undervisere og fagpersoner vil skabe mindre forvirring.

Ses der nærmere på hvordan de enkelte uddannelsesinstitutioner har besvaret ovenstående spørgsmål er der ganske få som svarer **entydigt** på spørgsmålene. Se liste på næste side:

-
- **Det er synligt for den enkelte underviser, at undervisning m.v. i iværksætteri/innovation prioriteres af ledelsen i det daglige?**

Generel besvarelse i procent:

	Universitet	CVU	Erhvervsakademi	I alt
Ja	33,3%	53,1%	55,9%	46,6%
Tror nok	26,3%	25,0%	22,0%	24,3%
Nej	35,1%	18,8%	20,3%	25,7%
Ved ikke	5,3%	3,1%	1,7%	3,4%
I alt	57	32	59	148

Af entydige jasiigere kan listes:

- Erhvervsakademi E55
- Handels- og IngeniørHøjskolen
- Kaospiloterne

3 ud af 27 svarer entydigt på dette spørgsmål.

- **Der er afsat ekstra finansielle midler til undervisning m.v. i iværksætteri/innovation?**

Generel besvarelse i procent:

	Universitet	CVU	Erhvervsakademi	I alt
Ja	19,3%	31,2%	44,1%	31,8%
Tror nok	19,3%	15,6%	15,3%	16,9%
Nej	54,4%	43,8%	37,3%	45,3%
Ved ikke	7,0%	9,4%	3,4%	6,1%
I alt	57	32	59	148

Af entydige nejsigere kan listes:

- Danmarks Pædagogiske Universitet
- Designskolen i Kolding
- Danmarks Tekniske Universitet
- Erhvervsakademi E55
- Erhvervsakademi Midtjylland
- IngeniørHøjskolen i København
- Ingeniørhøjskolen Odense Teknikum

Af entydige jasiigere kan listes:

- Erhvervsakademi Vest

8 ud af 27 svarer entydigt på dette spørgsmål.

- **Uddannelsesinstitutionens strategier underbygger undervisning m.v. i iværksætter/innovation?**

Generel besvarelse i procent:

	Universitet	CVU	Erhvervsakademi	I alt
Ja	43,9%	50,0%	54,2%	49,3%
Tror nok	22,8%	31,2%	23,7%	25,0%
Nej	22,8%	12,5%	18,6%	18,9%
Ved ikke	10,5%	6,2%	3,4%	6,8%
I alt	57	32	59	148

Af entydige nejsigere kan listes:

-Danmarks Pædagogiske Universitet

Af entydige jasigere kan listes:

-Danmarks Tekniske Universitet

-Handels- og IngeniørHøjskolen

-Kaspiloterne

4 ud af 27 svarer entydigt på dette spørgsmål.

- **Der foreligger en handlingsplan for opkvalificering af underviseres kompetencer til undervisning m.v. i iværksætter/innovation?**

Generel besvarelse i procent:

	Universitet	CVU	Erhvervsakademi	I alt
Ja	0,0%	9,4%	20,3%	10,1%
Tror nok	1,8%	12,5%	10,2%	7,4%
Nej	77,2%	68,8%	57,6%	67,6%
Ved ikke	21,1%	9,4%	11,9%	14,9%
I alt	57	32	59	148

Af entydige nejsigere kan listes:

-Danmarks Pædagogiske Universitet

-Designskolen i Kolding

-Roskilde Universitetscenter

-IngeniørHøjskolen i København

-Ingeniørhøjskolen i Århus

-Ingeniørhøjskolen Odense Teknikum

6 ud af 27 svarer entydigt på dette spørgsmål.

-
- **Der er opstillet mål for hvilke undervisningstilbud m.v. i iværksætter/innovation der skal tilbydes?**

Generel besvarelse i procent:

	Universitet	CVU	Erhvervsakademi	I alt
Ja	10,5%	12,5%	32,2%	19,6%
Tror nok	17,5%	21,9%	22,0%	20,3%
Nej	57,9%	50,0%	33,9%	46,6%
Ved ikke	14,0%	15,6%	11,9%	13,5%
I alt	57	32	59	148

Af entydige nejsigere kan listes:

- Danmarks Pædagogiske Universitet
- Danmarks Tekniske Universitet
- Handelshøjskolen i Århus
- Ingeniørhøjskolen Odense Teknikum

Af entydige jasisgere kan listes:

- Kaospiloterne

5 ud af 27 svarer entydigt på dette spørgsmål.

Appendiks 3: Entydige svar til "Rådgivning og hjælp til studerende" opgjort på institutionsniveau.

Et andet tema der også er blevet belyst i evalueringen af "Underviseres kompetencebehov i forhold til iværksætter/innovation" er i hvilket omfang de enkelte uddannelsesinstitutioner har taget konsekvensen af undervisningen i iværksætter/innovation og etableret støtteordninger for at hjælpe studerende der er motiverede for at blive iværksættere.

De spørgsmål der blev stillet i denne forbindelse var hvilke støttefunktioner der er oprettet på den enkelte uddannelsesinstitution for at hjælpe studerende der er motiverede for at blive iværksættere? Konkret blev der således spurgt ind til om følgende støtteordninger var etableret:

- Væksthuse/kuvøse-miljøer er oprettet
- Mentorordninger eller erhvervsrådgivning tilbydes de studerende
- Der er etableret relationer til risikovillig kapital
- Der er mulighed for rådgivning i IPR (intellektuel ejendomsret)
- De studerende opfordres til at deltage i forretningsplankonkurrencer
- Ledelsen tilskynder til netværksdannelse mellem undervisere, studerende og erhvervslivet

Overraskende viser resultaterne generelt at det kun er enkelte uddannelsesinstitutioner som har etableret indtil flere støtteordninger, så studerende der sidder inde med en potentiel iværksætteridé kan få forskellige former for hjælp og rådgivning. Direkte støtteordninger, såsom mentorordninger, rådgivning i forhold til intellektuel ejendomsret eller risikovillig kapital er sjældent forekommende, mens indirekte støtteordninger, såsom forretningsplankonkurrencer forekommer oftere. Dette kan hænge sammen med at mens de direkte støtteordninger kræver ekstra ressourcer og tid fra specielt underviserne, kræver de indirekte støtteordninger langt mindre tid. Der er dog langt fra enighed at spore blandt undervisere og fagpersoner hvad angår hvilke støtteordninger der eksisterer på de enkelte uddannelsesinstitutioner.

Alt i alt viser spørgsmålene således et lidt nedslående resultat, idet de fleste uddannelsesinstitutioner ikke tager konsekvensen af at der undervises i iværksætter/innovation. Selvom enkelte støtteordninger har fundet vejen til forskellige uddannelsesinstitutioner, og selvom de studerende på de forskellige uddannelsesinstitutioner kan have forskellige behov for støtte, viser resultaterne uden tvivl at der er et oplagt område at tage fat på, hvis de enkelte uddannelsesinstitutioner ønsker at klæde deres studerende bedre på til mødet med iværksætter/innovation.

Ses der nærmere på hvordan de enkelte uddannelsesinstitutioner har besvaret ovenstående spørgsmål er der ganske få som svarer **entydigt** af- eller bekræftende på spørgsmålene. Se liste på næste side:

- **Væksthuse/kuvøse-miljøer er oprettet**

Generel besvarelse i procent:

	Universitet	CVU	Erhvervsakademi	I alt
Ja	56,1%	25,0%	15,3%	33,1%
Nej	33,3%	68,8%	81,4%	60,1%
Ved ikke	10,5%	6,2%	3,4%	6,8%
I alt	57	32	59	148

Entydige bekræftende svar:

- IT-Universitetet i København
- Handels- og Ingeniørhøjskolen

Entydige afkræftende svar:

- Danmarks Pædagogiske Universitet
- CEU Kolding
- Erhvervsakademi E55
- Erhvervsakademi Midtjylland
- Erhvervsakademi Århus
- Nordjyllands Erhvervsakademi
- Niels Brock Copenhagen Business School
- IngeniørHøjskolen i København
- Ingeniørhøjskolen Odense Teknikum

11 ud af 27 svarer enten be- eller afkræftende.

- **Mentorordninger eller erhvervsrådgivning tilbydes de studerende**

Generel besvarelse i procent:

	Universitet	CVU	Erhvervsakademi	I alt
Ja	42,1%	46,9%	49,2%	45,9%
Nej	36,8%	43,8%	45,8%	41,9%
Ved ikke	21,1%	9,4%	5,1%	12,2%
I alt	57	32	59	148

Entydige bekræftende svar:

- Handels- og Ingeniørhøjskolen
- Kaospiloterne

Entydige afkræftende svar:

- Danmarks Pædagogiske Universitet
- Erhvervsakademi E55
- Erhvervsakademi Midtjylland
- IngeniørHøjskolen Odense Teknikum

6 ud af 27 svarer enten be- eller afkræftende.

- **Der er etableret relationer til risikovillig kapital**

Generel besvarelse i procent:

	Universitet	CVU	Erhvervsakademi	I alt
Ja	24,6%	15,6%	5,1%	14,9%
Nej	47,4%	59,4%	84,7%	64,9%
Ved ikke	28,1%	25,0%	10,2%	20,3%
I alt	57	32	59	148

Entydige bekræftende svar:

-Handels- og IngeniørHøjskolen

Entydige afkræftende svar:

-Danmarks Pædagogiske Universitet

-Designskolen i Kolding

-Handelshøjskolen i Århus

-CEU Kolding

-Erhvervsakademi E55

-Erhvervsakademi Midtjylland

-Erhvervsakademi Nordøstjylland

-Syddansk Erhvervsakademi

-IngeniørHøjskolen i København

10 ud af 27 svarer enten be- eller afkræftende.

- **Der er mulighed for rådgivning i IPR (intellektuel ejendomsret)**

Generel besvarelse i procent:

	Universitet	CVU	Erhvervsakademi	I alt
Ja	26,3%	12,5%	8,5%	16,2%
Nej	33,3%	62,5%	74,6%	56,1%
Ved ikke	40,4%	25,0%	16,9%	27,7%
I alt	57	32	59	148

Entydige afkræftende svar:

-Danmarks Pædagogiske Universitet

-Erhvervsakademi Nordøstjylland

-Syddansk Erhvervsakademi

-Niels Brock Copenhagen Business School

-IngeniørHøjskolen i København

-Kaospiloterne

6 ud af 27 svarer afkræftende.

- **De studerende opfordres til at deltage i forretningsplankonkurrencer**

Generel besvarelse i procent:

	Universitet	CVU	Erhvervsakademi	I alt
Ja	47,4%	43,8%	59,3%	51,4%
Nej	29,8%	40,6%	32,2%	33,1%
Ved ikke	22,8%	15,6%	8,5%	15,5%
I alt	57	32	59	148

Entydige afkræftende:

-Danmarks Pædagogiske Universitet

1 ud af 27 svarer afkræftende.

- **Ledelsen tilskynder til netværksdannelse mellem undervisere, studerende og erhvervslivet**

Generel besvarelse i procent:

	Universitet	CVU	Erhvervsakademi	I alt
Ja	59,6%	75,0%	57,6%	62,2%
Nej	22,8%	21,9%	28,8%	25,0%
Ved ikke	17,5%	3,1%	13,6%	12,8%
I alt	57	32	59	148

Entydige bekræftende svar:

-Danmarks Tekniske Universitet

-Handels- og IngeniørHøjskolen

-IngeniørHøjskolen i København

-Kaospiloterne

Entydige afkræftende svar:

-Danmarks Pædagogiske Universitet

5 ud af 27 svarer enten be- eller afkræftende.
